

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ A DANÍ

Specifika sociálního a zdravotního pojištění OSVČ v komparaci se zaměstnanci
Specifics of Social and Health Insurance of Self Employed Persons in Comparison
with Employees

Student: Jan Josefus

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Yveta Pšenková, Ph.D.

Ostrava 2018

Zadání bakalářské práce

Student:

Jan Josefus

Studijní program:

B6208 Ekonomika a management

Studijní obor:

6202R049 Účetnictví a daně

Téma:

Specifika sociálního a zdravotního pojištění OSVČ v komparaci se
zaměstnanci
Specifics of Social and Health Insurance of Self Employed Persons in
Comparison with Employees

Jazyk vypracování:

čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Charakteristika OSVČ a zaměstnanců
 3. Analýza sociálního a zdravotního pojištění
 4. Praktická aplikace pojištění na příkladech
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- ČERVINKA, Tomáš. *Zdravotní pojištění zaměstnavatelů, zaměstnanců a OSVČ s komentářem a příklady* 2016. 8. vyd. Olomouc: ANAG, 2016. 160 s. ISBN 978-80-7263-999-1.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Abeceda mzdové účetní 2017*. 27. vyd. Olomouc: ANAG, 2017. 631 s. ISBN 978-80-7554-062-1.
- ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2016*. 8. vyd. Olomouc: ANAG, 2016. 152 s. ISBN 978-80-7263-998-4.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Yveta Pšenková, Ph.D.**

Datum zadání: 24.11.2017

Datum odevzdání: 11.05.2018

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Zdeněk Zmeškal
děkan fakulty

Prohlášení studenta

Prohlašuji, že jsem celou práci, kromě příloh, vypracoval samostatně.

V Ostravě dne 11.5.2018

.....

Jan Josefus

Obsah

1. Úvod	- 5 -
2. Charakteristika OSVČ a zaměstnanců	- 7 -
2.1. Právní předpisy	- 7 -
2.2. Osoba samostatně výdělečně činná	- 8 -
2.2.1. Živnost	- 8 -
2.2.2. Druhy živností a podmínky k jejich provozování	- 9 -
2.2.3. Další způsoby podnikání	- 10 -
2.2.4. Daňová evidence a paušální výdaje	- 11 -
2.2.5. Podvojný účetnictví	- 13 -
2.3. Zaměstnanci	- 14 -
2.3.1. Hlavní pracovní poměr	- 14 -
2.3.2. Dohody konané mimo pracovní poměr	- 15 -
3. Analýza sociálního a zdravotního pojištění	- 17 -
3.1. Právní předpisy	- 17 -
3.2. Systém sociálního zabezpečení v ČR	- 18 -
3.2.1. Složky sociálního pojištění	- 18 -
3.2.2. Dávky důchodového pojištění	- 20 -
3.2.3. Dávky nemocenského pojištění	- 21 -
3.3. Sociální pojištění OSVČ	- 22 -
3.3.1. Hlavní činnost	- 25 -
3.3.2. Vedlejší činnost	- 26 -
3.4. Sociální pojištění zaměstnanců	- 28 -
3.5. Nemocenské pojištění OSVČ a zaměstnanců	- 29 -
3.6. Zdravotní pojištění	- 31 -
3.6.1. Zdravotní pojištění OSVČ	- 32 -
3.6.2. Zdravotní pojištění zaměstnanců	- 35 -
3.7. Zdravotní a sociální pojištění u DPP a DPČ	- 37 -
4. Praktická aplikace pojištění na příkladech	- 38 -
4.1. Výpočet pojistného u OSVČ – hlavní	- 38 -
4.1.1. Sociální pojištění	- 38 -
4.1.2. Zdravotní pojištění	- 39 -
4.1.3. Nemocenské pojištění	- 39 -
4.2. Výpočet pojistného u OSVČ – vedlejší	- 40 -
4.2.1. Sociální pojištění	- 40 -
4.2.2. Zdravotní pojištění	- 41 -
4.2.3. Nemocenské pojištění	- 41 -

4.3.	Výpočet pojistného u zaměstnance	- 41 -
4.3.1.	Sociální pojištění	- 42 -
4.3.2.	Zdravotní pojištění	- 42 -
4.4.	Výpočet pojistného u dohod konaných mimo pracovní poměr	- 43 -
4.5.	Shrnutí výsledků.....	- 44 -
5.	Závěr	- 47 -
	Seznam použité literatury	- 49 -
	Seznam zkratk	- 52 -
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
	Seznam příloh	
	Přílohy	

1. Úvod

Systém sociálního zabezpečení v České republice je tvořen třemi subsystémy. Jsou jimi sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc. Tyto složky slouží k přesunu části peněžních prostředků mezi určitými skupinami obyvatel. Systém sociálního zabezpečení je tedy jedním z nástrojů přerozdělovací politiky státu a odvody sociálního pojištění tvoří jednu z nejvýznamnějších složek příjmů státního rozpočtu. Orgánem, který zabezpečuje výběr pojistného a vyplácení dávek, je Česká správa sociálního zabezpečení.

Systém zdravotního pojištění se týká všech občanů České republiky, ale také cizinců, pokud jsou v ČR zaměstnání nebo zde mají trvalý pobyt. Úkolem zdravotního pojištění je získat peněžní prostředky k financování veřejné zdravotní péče. Tato činnost je zabezpečována sedmi zdravotními pojišťovnami, které z vybraných prostředků hradí zdravotní péči poskytovatelům zdravotních služeb.

Cílem této bakalářské práce je charakterizovat sociální a zdravotní pojištění v České republice a metodou komparace analyzovat odlišnosti u dvou vybraných skupin poplatníků těchto odvodů, a to u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných.

Odvody na sociální a zdravotní pojištění jsou jedním z nejvýznamnějších příjmů státního rozpočtu. Výše odvodů u jednotlivých poplatníků je odlišná, jelikož závisí na důchodu (příjmu) daného jednotlivce. Podstata sociálního pojištění pak spočívá v zabezpečení pojištěnců v případě nepříznivé sociální situace. Zdravotní pojištění zase slouží ke snížení nákladů na zdravotní péči. Tato zákonná pojištění se týkají života každého jedince, a proto je alespoň základní znalost této problematiky velmi přínosná.

Práce bude rozdělena na 3 kapitoly, z nichž 2 teoretické budou vysvětlovat pojmy související s danou problematikou, další kapitola bude praktická a jejím cílem bude aplikovat získané poznatky v několika vybraných případech.

Ve druhé kapitole budou objasněny pojmy zaměstnanec a osoba samostatně výdělečně činná. Tedy, kdo se považuje za OSVČ a jakými předpisy se řídí, nebo naopak kdy se fyzické osoby stávají zaměstnanci. V úvodu kapitoly budou vyjmenovány základní legislativní předpisy související s těmito pojmy a následovat

bude část charakterizující OSVČ. Budou zde vysvětleny pojmy samostatná výdělečná činnost, živnost, druhy živností a také podnikání, k němuž je potřeba jiného než živnostenského oprávnění, jako je činnost autorů nebo daňových poradců či advokátů. Závěr kapitoly bude určen k rozboru zaměstnanců, tedy vznik a ukončení zaměstnání, náležitosti pracovní smlouvy nebo také charakteristika dohody o provedení práce a dohody o pracovní činnosti.

Třetí kapitola bude zaměřena na analýzu sociálního a zdravotního pojištění. V úvodu se bude věnovat systému sociálního zabezpečení v České republice, jeho členění na důchodové pojištění, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a nemocenské pojištění. Dále bude kapitola zaměřena na rozdíly odvodů sociálního pojištění z pohledu zaměstnanců a OSVČ, jejíž výdělečná činnost se pro účely tohoto pojištění rozlišuje na hlavní nebo vedlejší. V závěru třetí kapitoly bude nastíněna funkce systému zdravotního pojištění, rovněž se zaměřením na pojistné zaměstnanců a OSVČ a také zde budou uvedeny rozdíly v odvodech u dohod o práci konané mimo pracovní poměr.

Předposlední kapitola bude zaměřena na praktickou aplikaci. V příkladech zde bude poukázáno na rozdíly ve výpočtech pojistného u zaměstnanců a OSVČ, ale také rozdíly mezi vedlejší a hlavní výdělečnou činností OSVČ. Výsledky budou pro lepší přehlednost a vypovídací hodnotu shrnuty v přehledných tabulkách a grafech.

V legislativě upravující sociální a zdravotní pojištění každoročně dochází ke změnám některých položek, jako jsou např. vyměřovací základy, průměrná mzda nebo výše důchodů. Práce se řídí legislativou platnou k 1.1.2018. V práci jsou použity metody analýzy, komparace a syntézy.

2. Charakteristika OSVČ a zaměstnanců

2.1. Právní předpisy

Za osobu samostatně výdělečně činnou se podle české legislativy považuje fyzická osoba, které plynou příjmy z podnikání či jiné samostatné výdělečné činnosti. Jako OSVČ lze označovat živnostníky, osoby vykonávající nezávislá povolání nebo zemědělské podnikatele. Základními právní předpisy definujícími pojem OSVČ jsou zákon o daních z příjmů, zákon o veřejném zdravotním pojištění a zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Zaměstnancem je podle českého práva fyzická osoba, která vykonává závislou činnost pro zaměstnavatele na základě uzavřené pracovní smlouvy, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti. Základním právním předpisem upravujícím pracovně právní vztah mezi zaměstnancem a jeho zaměstnavatelem je zákoník práce.

Zákonů upravujících problematiku OSVČ a zaměstnanců je velké množství. Níže jsou uvedeny ty, které tyto pojmy ovlivňují nejvíce. Těmito zákony jsou:

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,
- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti,
- zákon č. 48/ 1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů,
- zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů,
- zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví,
- zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád,
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník,
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti,
- zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání,
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

a mnoho dalších zákonů, které upravují jednotlivé druhy podnikání, jako např. zákon o zemědělství, zákon o právu autorském a další. Dále zde působí také různá nařízení vlády.

2.2. Osoba samostatně výdělečně činná

OSVČ neboli osoba samostatně výdělečně činná je pojem, který označuje fyzickou osobu provozující samostatnou výdělečnou činnost. „Za OSVČ se považují osoby, které dosáhly alespoň 15 let a ukončily povinnou školní docházku a:

- které vykonávají SVČ, nebo
- které spolupracují při výkonu SVČ, tj. osoby, na které lze podle DPR rozdělit příjmy a výdaje. Rozdělit příjmy a výdaje lze na manžela (manželku) a na osoby žijící v domácnosti s OSVČ, která vykonává SVČ,
- jejichž příjmy ze SVČ podléhají zdanění podle DPR jako příjmy z podnikání a jiné SVČ“ (Ženíšková, 2018, s. 28).

Výkonem samostatné výdělečné činnosti se rozumí podnikání na základě živnostenského nebo jiného oprávnění, pokud příjmy z této činnosti podléhají zdanění. Z hlediska odvodů na sociální zabezpečení pak lze OSVČ rozdělit na ty, jež provozují SVČ hlavní nebo vedlejší (viz. kapitoly 3.3.1. a 3.3.2.).

OSVČ má povinnost na začátku svého podnikání nahlásit tuto skutečnost finančnímu úřadu, okresní správě sociálního zabezpečení a také zdravotní pojišťovně. Finančnímu úřadu je nutno tuto skutečnost nahlásit do 30 dnů, u OSSZ a pojišťovny tato lhůta činí 8 dnů. Těmto institucím musí také dokládat určité tiskopisy, které jsou důležité pro stanovení daně z příjmů a zákonného pojištění. Finančnímu úřadu musí odevzdat daňové přiznání k dani z příjmů fyzických osob, ve kterém uvádí údaje potřebné pro stanovení daně z příjmů, a to do 1. dubna roku, který následuje po roce, za nějž se daň vyměřuje. Tato lhůta může být prodloužena do 1. července, pokud daňové přiznání podává daňový poradce. Zdravotní pojišťovně a OSSZ se podává přehled o příjmech a výdajích OSVČ, a to nejpozději do konce měsíce, který následuje po měsíci odevzdání daňového přiznání.

2.2.1. Živnost

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání definuje živnost v § 2 jako soustavnou činnost, provozovanou samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku. Živnost smí provozovat pouze fyzická osoba, a to na základě výpisu z živnostenského rejstříku.

Pro získání živnosti musí osoba splňovat všeobecné a specifické podmínky. Všeobecnými podmínkami, které platí pro všechny druhy živností, jsou bezúhonnost a svéprávnost. Specifické podmínky jsou u každého druhu živnosti odlišné. Může se jednat například o potřebnou praxi nebo stupeň vzdělání a jsou upraveny v zákoně č.455/1991 Sb., §21,22 a v přílohách č. 2,3 k tomuto zákonu.

Bezúhonnost znamená, že osoba neprovedla žádný trestný čin ani přestupek. Tato skutečnost se dokládá výpisem z trestního rejstříku. Svéprávnosti neboli způsobilosti k právním úkonům dosáhne člověk dovršením 18 let věku. Zvláštní podmínky pro provozování jednotlivých druhů živnosti jsou uvedeny v kapitole 2.2.2.

2.2.2. Druhy živností a podmínky k jejich provozování

Živnosti se podle zákona rozdělují na dvě základní skupiny, a to živnosti ohlašovací a koncesované. Ohlašovací se dále člení na volné, vázané a řemeslné. U ohlašovacích živností vzniká oprávnění provozovat podnikání dnem ohlášení, u živnosti koncesovaných až dnem udělení koncese¹.

Živnosti volné může provozovat kdokoli, kdo splní všeobecné podmínky, a tedy další způsobilost dokládat nemusí. Řemeslné živnosti mohou po splnění všeobecných podmínek založit osoby, které doloží informace o svém vzdělání souvisejícím s oborem dané činnosti a již určitou dobu v daném oboru pracovaly. Délka praxe se odvíjí od dosaženého stupně vzdělání. Pro všechny předměty podnikání spadající pod živnosti vázané, jsou zvláštní podmínky pro jejich provozování uvedené v příloze č. 2 živnostenského zákona. Přesné vymezení podmínek pro jednotlivé předměty podnikání je způsob, jakým se stát snaží vložit tyto činnosti do rukou odborníků, aby nedocházelo k poškozování společenských zájmů a hodnot.² Druhy živností a podmínky pro jejich provozování jsou uvedeny v tabulce 2.1.

Legislativa však umožňuje osobám, které nesplňují zvláštní podmínky pro provozování živnosti, založit živnost pomocí jiné fyzické osoby tzv. **odpovědného zástupce**. *„Tato osoba odpovídá za řádný provoz živnosti a za dodržování živnostenskoprávních předpisů. Musí být k podnikateli ve smluvním vztahu. Musí se*

¹ koncese – státní povolení k provozování živnosti

² ŠTĚPÁNOVÁ, Silvie. *Zakládáme a provozujeme živnost: podnikání podle Živnostenského zákona + CD* [CD-ROM]. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1735-4.

zúčastňovat vlastní fyzické činnosti provozování živnosti v potřebném rozsahu“ (Štěpánová, 2007, s. 51). Odpovědný zástupce však musí splňovat podmínky provozování živnosti, a to jak všeobecné, tak i zvláštní podmínky související s daným druhem živnosti.

Tab. 2.1 Druhy živností

Druh živnosti		Podmínky
ohlašovací	volná	pouze všeobecné
	vázaná	všeobecné + vzdělání/praxe/jiné osvědčení o odborné způsobilosti
	řemeslná	všeobecné + vyučení/praxe
koncesovaná		všeobecné + získání koncese

Zdroj: vlastní zpracování dle zákona o živnostenském podnikání

2.2.3. Další způsoby podnikání

Vedle výkonu SVC na základě živnostenského oprávnění mají fyzické osoby možnost provozovat podnikání i na základě obdobných oprávnění. Tyto činnosti jsou podnikáním, ale z právního hlediska nejsou považovány za živnost. Mezi tyto činnosti, jež jsou uvedeny v § 3 ŽZ a v § 7 odst. 1 a 2, patří:

- zemědělská výroba, lesní a vodní hospodářství,
- činnost autorů,
- nezávislá podnikání, která nejsou živností ani podnikáním podle zvláštních předpisů,
- činnosti a podnikání podle zvláštních předpisů.³

Podnikání v zemědělské výrobě může zahájit pouze svéprávná osoba, která má na území ČR trvalý pobyt nebo je občanem členského státu EU a která prokáže základní znalost českého jazyka. Tuto skutečnost prokazuje při registraci na obecním úřadě s rozšířenou působností. Po splnění podmínek vystaví obecní úřad podnikateli osvědčení o zápisu do evidence podnikatele a přidělí mu identifikační číslo. Do tohoto podnikání patří například zemědělská činnost, rostlinná výroba, ovocnářství, produkce chovných a plemenných zvířat, chov ryb nebo hospodaření v lese.⁴

^{3,5} HAKALOVÁ, Jana a Yveta PŠENKOVÁ. *Daňová evidence: teorie a praxe*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-239-9.

⁴ § 2e – 2ha, zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství

Činnost autorů je odměňována tzv. autorskými honoráři jimiž se rozumí příjmy za díla, která jsou předmětem autorského práva. Do těchto příjmů patří:

- příjem z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví,
- příjem z autorských práv příbuzných právu autorskému,
- příjmy z vydávání, rozmnožování a rozšiřování literárních děl vlastním nákladem.⁵

Pokud tyto příjmy nepřesáhnou částku 10 000 Kč, jsou zdaňovány 15 % srážkovou daní. V takovém případě se tyto příjmy nezahrnují do daňového přiznání.

Podle zvláštních předpisů podnikají např. daňoví poradci, makléři, exekutoři, tlumočníci, advokáti a mnoho dalších. Pro každého platí jiné předpisy a jiná pravidla, např. pro činnost daňového poradce musí daná osoba splnit zkoušky a zapsat se tak do seznamu daňových poradců, který je veden Komisí daňových poradců ČR.

2.2.4. Daňová evidence a paušální výdaje

Každá OSVČ má povinnost vést o svém podnikání určité záznamy. To je možné pomocí vedení podvojného účetnictví nebo daňové evidence. Pokud OSVČ nespadá pod osoby, které mají povinnost vést účetnictví, musí v takovém případě vést daňovou evidenci. Princip daňové evidence spočívá v evidenci příjmů a výdajů tak, aby byly rozčleněny na daňové, které vstupují do výpočtu základu daně, a nedaňové, které výši základu daně neovlivňují. Rozdělení příjmů a výdajů na daňové a nedaňové upravuje zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Daňová evidence musí podle zákona obsahovat údaje o:

- příjmech a výdajích, v členění potřebném pro zjištění základu daně,
- majetku a dlužích.⁶

V zákoně však není stanovena forma vedení daňové evidence a rozhodnutí tedy záleží na dané osobě. „Při vedení daňové evidence musí podnikatel zvolit takovou formu, při které bude zajištěna průkaznost této evidence, tzn. že veškeré údaje, které byly evidovány pro zjištění základu daně, jsou pravdivé a jsou podloženy příslušnými

⁶ § 7b, odst. 1, zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

doklady a byly skutečně vynaloženy na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů“ (Hakalová a Pšenková, 2016, s. 15).

Pro tuto evidenci se vedou **knihy** jako je peněžní deník, kniha pohledávek a závazků a inventární karty hmotného majetku. Dalšími knihami, které je potřeba vést, je např. kniha nepřímých daní, pokud je daná osoba např. plátcem daně z přidané hodnoty, kniha jízd, pokud je pro podnikání využíván automobil, dále evidence zásob, cenin a jiné. Na konci roku se zjišťuje z peněžního deníku základ daně. Ten se vypočte jako rozdíl příjmů daňových a daňově uznatelných nákladů.

Jak bylo uvedeno výše, pro správné stanovení daně z příjmů je nutné od příjmů odečíst výdaje skutečně vynaložené na dosažení, zajištění a udržení těchto příjmů. Zákon však OSVČ dovoluje uplatnit i tzv. **paušální výdaje**. Výše těchto výdajů je různá podle typu podnikání a stanoví se jako procentní část z dosažených příjmů. Výše těchto výdajů je uvedena v tabulce č. 2.2.

Tab. 1.2 Výše paušálních výdajů

předmět podnikání	výše výdajů	max. částka od roku 2018	max. částka do konce roku 2017
zemědělská výroba, lesní a vodní hospodářství, řemeslná živnost	80 %	800 000 Kč	1 600 000 Kč
Živnostenské podnikání	60 %	600 000 Kč	1 200 000 Kč
jiná samostatná činnost	40 %	400 000 Kč	800 000 Kč
příjmy z nájmu	30 %	300 000 Kč	600 000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování dle § 7 odst. 7 zákona o daních z příjmů

Pokud se daná OSVČ rozhodne uplatňovat výdaje procentem z příjmů, je povinna vést údaje o příjmech a také o pohledávkách. Odpadá zde povinnost prokazovat dle dokladů, zda výdaje byly skutečně vynaloženy na dosažení příjmů. Jednoduše se výdaje stanoví příslušným procentem, ve kterých jsou již zahrnuty všechny výdaje a nelze je již dále zvyšovat. Pro uplatnění výdajů procentem za rok 2017 se daná OSVČ může rozhodnout, zda použije vyšší nebo nižší limit. Pokud se rozhodne pro vyšší částku, nemá již možnost odečíst poté od výsledné daně slevu na

manžela/manželku nebo uplatnit daňové zvýhodnění na dítě. Při použití nižšího limitu je již možno tyto slevy od výsledné daně odečíst.

2.2.5. Podvojný účetnictví

Vedení podvojnýho účetnictví je dalším způsobem, jak stanovit základ daně pro výpočet daně z příjmů a dalších povinných odvodů, jako jsou zdravotní a sociální pojištění. Princip podvojnýho účetnictví spočívá v zápise jednoho účetního případu na dva účty, jednou na stranu má dáti, podruhé na stranu dal. Využívají se účty aktiv, na kterých se zachycuje stav majetku, a účty pasiv, které zachycují zdroje, ze kterých byl majetek pořízen. Dále se využívají účty nákladů, které zaznamenávají spotřebu a snižují tak výsledek hospodaření, a účty výnosů, které naopak hospodářský výsledek zvyšují. Jednotlivé účty jsou uvedeny v účtové osnově, která je členěna na 8 účtových tříd a každá třída je dále rozdělena na několik účtových skupin.

Osoby, které vedou účetnictví, se nazývají účetní jednotky. Podle zákona o účetnictví musí vést podvojný účetnictví účetní jednotky, kterými vedle právnických osob jsou:

- fyzické osoby, které jsou jako podnikatelé zapsány v obchodním rejstříku,
- ostatní fyzické osoby, které jsou podnikateli, pokud jejich obrat podle zákona o dani z přidané hodnoty, včetně plnění osvobozených od této daně, jež nejsou součástí obratu, v rámci jejich podnikatelské činnosti přesáhl za bezprostředně předcházející kalendářní rok částku 25 000 000 Kč, a to od prvního dne kalendářního roku,
- ostatní fyzické osoby, které vedou účetnictví na základě svého rozhodnutí,
- ostatní fyzické osoby, které jsou podnikateli a jsou společníky sdruženými ve společnosti, pokud alespoň jeden ze společníků sdružených v této společnosti je osobou uvedenou v písmenech a) až f) nebo h) až l),
- ostatní fyzické osoby, kterým povinnost vedení účetnictví ukládá zvláštní právní předpis.⁷

⁷ §1 odst. 2 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví

Pokud se daná OSVČ stane účetní jednotkou, je povinna vést příslušnou evidenci. Knihy používané v účetnictví jsou především hlavní kniha, účetní deník, kniha podrozvahových a analytických účtů. Dále pak např. evidence dlouhodobého a drobného majetku, kniha jízd, evidence zásob a jiné. Na konci účetního období se zjišťuje hospodářský výsledek, který je důležitý pro stanovení základu daně z příjmů. Hospodářský výsledek je rozdíl mezi výnosy a náklady. Poté se zjištěný hospodářský výsledek upravuje o hodnotu daňově neuznatelných výnosů a nákladů na daňový základ.

2.3. Zaměstnanci

Základním právním předpisem, který upravuje pracovně právní vztahy, tedy vztah mezi zaměstnancem a jeho zaměstnavatelem, je zákoník práce. Dalšími předpisy, které do těchto vztahů zasahují, jsou např. listina základních práv a svobod, občanský zákoník, zákon o zaměstnanosti a mnoho dalších.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce definuje zaměstnance v § 6 jako fyzickou osobu, která se zavázala k výkonu závislé práce v základním pracovně právním vztahu. K výkonu závislé práce se lze zavázat uzavřením pracovní smlouvy, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti. Všechny tyto smlouvy mají odlišné podmínky, nejen co se týče pracovně právních vztahů, ale také u povinných odvodů

2.3.1. Hlavní pracovní poměr

Podle zákoníku práce vzniká pracovní poměr dnem uvedeným v pracovní smlouvě nebo dnem jmenování. Jmenování lze využít pouze na vedoucích pozicích státních podniků a institucí.

Pracovní smlouva musí obsahovat nejen datum začátku pracovního poměru, ale také informace o místě výkonu a druhu práce a musí být uzavřena písemně. Pracovní poměr může být uzavřen na dobu určitou, tedy končí dnem uvedeným ve smlouvě, nebo na dobu neurčitou. Po uzavření smlouvy běží zkušební doba, která může trvat maximálně tři, u vedoucích pracovníků až šest měsíců. Ve zkušební době může zaměstnanec i zaměstnavatel od smlouvy odstoupit bez udání důvodů.

Pracovní poměr může být ukončen ze strany zaměstnance i zaměstnavatele

- výpovědí,

- dohodou nebo
- okamžitým zrušením.

U ukončení pracovního poměru výpověď běží dvouměsíční výpovědní lhůta, která začíná prvním dnem měsíce po měsíci následujícím od doručení výpovědi druhé straně.

Zaměstnavatel může dát výpověď zaměstnanci pouze z důvodů uvedených v zákoníku práce a musí mu vyplatit odpovídající odstupné. Okamžité zrušení pracovního poměru může zaměstnavatel provést pouze v případech, kdy zaměstnanec zvláště hrubým způsobem porušil pracovní povinnosti nebo byl odsouzen pro úmyslný trestný čin. Ze strany zaměstnance může být pracovní poměr okamžitě zrušen, pokud ze zdravotních důvodů nemůže svou práci vykonávat a zaměstnavatel ho nepřevvedl na jinou práci, nebo mu zaměstnavatel nevyplatil mzdu.⁸

2.3.2. Dohody konané mimo pracovní poměr

Vedle pracovního poměru konaného na základě uzavření pracovní smlouvy, lze získat příjmy ze závislé činnosti také uzavřením dohody. Dohoda musí být stejně jako pracovní smlouva uzavřena písemně ve dvou vyhotoveních, kdy jedno obdrží zaměstnanec a druhé si ponechá zaměstnavatel. Ukončit závislou činnost založenou na základě dohody lze pouze písemnou formou a to:

- dohodou smluvních stran ke sjednanému dni,
- výpovědí danou z jakéhokoli důvodu nebo bez uvedení důvodu s 15denní výpovědní dobou, která začíná dnem, v němž byla výpověď doručena druhé smluvní straně, nebo
- okamžitým zrušením (pouze v případech, kdy je možné zrušit pracovní poměr).⁹

Zákoník práce umožňuje uzavřít dohodu o provedení práce nebo dohodu o pracovní činnosti. V **dohodě o provedení práce** musí být uvedena doba, na kterou se uzavírá. Také je důležitý rozsah práce, který nesmí překročit stanovenou dobu, a to maximálně 300 odpracovaných hodin za jeden kalendářní rok. Pokud má

⁸ zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

⁹ § 77, odst. 4, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

zaměstnanec více DPP u jednoho zaměstnavatele, odpracovaná doba u těchto dohod nesmí v součtu přesáhnout daných 300 hodin. **Dohodu o pracovní činnosti** lze uzavřít s rozsahem práce delším než 300 hodin za rok, avšak podmínkou je, aby rozsah vykonávané práce v průměru nepřekročil polovinu stanovené týdenní pracovní doby, která u zaměstnanců činí 40 hodin. Pracovní doba u DPČ tak nesmí v průměru překročit 20 hodin týdně. Tato doba se posuzuje za dobu, na kterou byla DPČ uzavřena, nejdéle však za 52 týdnů. V dohodě se tedy uvádějí sjednané práce, rozsah pracovní doby a také doba, na kterou se tato dohoda uzavírá.

Příjmy z těchto dohod jsou zdaňovány 15 % srážkovou daní. Pokud však zaměstnanec podepsal prohlášení poplatníka, jsou příjmy z DPP zdaňovány až tehdy, kdy jejich výše překročí 10 000 Kč. U DPČ tato výše činí 2 500 Kč. Obdobně to platí i pro odvody zákonného sociálního a zdravotního pojištění viz. kapitola 3.7.

3. Analýza sociálního a zdravotního pojištění

Každá osoba samostatně výdělečně činná je povinna odvádět platby na sociální a zdravotní pojištění. Za některé osoby, např. studenty, je plátcem pojistného stát. Za zaměstnance odvádí pojistné jejich zaměstnavatel, který jim určitou část sráží ze mzdy a druhou část platí ze svých prostředků. Dále jsou tady osoby, které musí pojistné odvádět samy. Jsou to osoby bez zdanitelných příjmů, tedy osoby, které nemají příjmy ze zaměstnání ani samostatné výdělečné činnosti a neplatí za ně pojistné stát. Následující podkapitoly jsou zaměřeny na pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných.

3.1. Právní předpisy

Problematika zdravotního a sociálního pojištění je upravena mnoha zákony a vyhláškami, či nařízeními vlády České republiky. Dále je tato problematika upravována předpisy Evropské unie, kdy se vlády snaží o koordinaci právních předpisů s cílem eliminovat znevýhodnění osob s jiným než tuzemským občanstvím. „Mezi základní principy koordinace patří:

1. *Rovnost zacházení – zákaz diskriminace.*
2. *Použití právních předpisů jednoho státu, tj. stanovení kritérií, dle kterých se rozhodne, jaká národní legislativa se v konkrétním případě použije.*
3. *Sčítání dob pojištění ve státech, kde je daná osoba pojištěna.*
4. *Výplata dávek do zahraničí.*¹⁰

Výsledkem je např. u zdravotního pojištění Evropský průkaz zdravotního pojištění. Po předložení tohoto průkazu má osoba z jiného členského státu v tuzemsku nárok na lékařskou péči za obdobných podmínek jako občan České republiky.

Tuzemskými právními předpisy, které upravují problematiku sociálního a zdravotního pojištění, jsou:

- zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění,
- zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění,
- zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění,

¹⁰ MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: [http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Cestovni-ruch/Pravo-Legislativa/Prehled-platnych-pravnich-predpisu-\(1\)/Pravidla-pro-volny-pohyb-pruvodcovskych-a-dopr/Socialni-a-zdravotni-pojisteni](http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Cestovni-ruch/Pravo-Legislativa/Prehled-platnych-pravnich-predpisu-(1)/Pravidla-pro-volny-pohyb-pruvodcovskych-a-dopr/Socialni-a-zdravotni-pojisteni)

- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti,
- zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení,
- zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění a
- zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Dále je sociální a zdravotní pojištění upravováno prováděcími předpisy jako různá nařízení vlády, jednotlivé vyhlášky a nařízení Evropské unie 883/2004, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení v EU.

3.2. Systém sociálního zabezpečení v ČR

Systém sociálního zabezpečení v České republice se skládá ze tří subsystémů, kterými jsou sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc. Státní podpora a sociální pomoc znamená vyplácení peněžních dávek sloužících především rodinám a jedincům s nízkými příjmy, nebo osobám se zdravotním postižením pro jejich snadnější začlenění do společnosti.

Sociální pojištění je soubor odvodů, které slouží k vyplácení dávek pro zmírnění dopadu nepříznivých sociálních situací. Složky sociálního pojištění tvoří důchodové pojištění, nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Povinné odvody do těchto tří složek jsou jedním z nejvýznamnějších příjmů státního rozpočtu a slouží jako jeden z nástrojů přerozdělovací politiky státu. Pro jednotlivce, kteří se potýkají s nějakou nepříznivou sociální situací jako například nemoc, pracovní neschopnost, těhotenství nebo dosažení určitého věku, to znamená snížení jejich negativního dopadu.

Poplatníky sociálního pojištění jsou zaměstnanci, zaměstnavatelé a OSVČ. Správcem pojistného je Česká správa sociálního zabezpečení, respektive okresní správa sociálního zabezpečení. Poplatníci jsou povinni odvádět pojistné na účet příslušné OSSZ ve výši, která se vypočte jako součin vyměřovacího základu a sazby pojistného. Vyměřovací základ se určuje za rozhodné období, jímž je období, za které se pojistné odvádí.

3.2.1. Složky sociálního pojištění

„Systém důchodového pojištění je určen ke kompenzaci nepříznivých důsledků sociálních událostí, jimiž jsou **stáří, invalidita a ztráta živitele**“ (Štangová a Lang,

2018, s. 82). Účast na **důchodovém pojištění** je povinná po splnění podmínek uvedených v zákoně o důchodovém pojištění. Zákon také dovoluje účast na dobrovolném důchodovém pojištění a získat tak v budoucnu vyšší starobní důchod. Z povinných odvodů na důchodové pojištění jsou vypláceny

- starobní důchod,
- invalidní důchod,
- vdovský a vdovecký důchod a
- sirotčí důchod.¹¹

Výše vypláceného důchodu je dána součtem dvou složek (dvousložková konstrukce), a to základní výměry, která činí 9 % průměrné mzdy a je stejná pro všechny druhy důchodů (pro rok 2017 činila 2 550 Kč, v roce 2018 se zvýšila na 2 700 Kč), a procentní výměry odvozené z doby pojištění a dosahovaného výdělku.¹² Starobní a invalidní jsou důchody přímé a jejich procentní výměra se stanoví z výpočtového základu, kterým je úhrn příjmů mezi 18. rokem života a rokem před přiznáním důchodu. Na jednotlivé důchody je zaměřena kapitola 3.2.2.

Účast na **nemocenském pojištění** je povinná pro zaměstnance, pro OSVČ je účast dobrovolná. Nemocenské pojištění slouží jako peněžitá dávka výdělečně činným osobám, které krátkodobě nemohou vykonávat výdělečnou činnost. Těmito dávkami jsou

- nemocenské,
- peněžitá pomoc v mateřství,
- ošetřovné,
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství,
- dávka otcovské poporodní péče.¹³

Jednotlivé dávky jsou podrobněji vysvětleny v kapitole 3.2.3.

¹¹ § 4, odst. 1, zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

¹² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf

¹³ § 4, zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

3.2.2. Dávky důchodového pojištění

Starobní důchod náleží osobám, které dosáhly důchodového věku a jsou účastny důchodového pojištění po určitou dobu. „*Důchodový věk je objektivním vyjádřením hranice vzniku sociální události, která se nazývá „stáří“ – jejím důsledkem je omezení schopnosti vykonávat soustavnou výdělečnou činnost*“ (Štangová a Lang, 2018, s. 87). Důchodový věk je uveden v § 32 zákona o důchodovém pojištění a je pro muže a ženy odlišný. Závisí také na roce narození dané osoby. U žen se dále rozlišuje, zda a kolik vychovaly děti. Doba pojištění potřebná pro nárok starobního důchodu se každým rokem zvyšuje. Pro rok 2017 činila tato doba 33 let, v roce 2018 stoupla na 34 let a osoby, které dosáhnou důchodového věku po roce 2018, musí být účastny důchodového pojištění alespoň 35 let.¹⁴ Stanovení výše starobního důchodu je poměrně složité a je upraveno v § 33-36, zákona o důchodovém pojištění.

Invalidní důchod je určen osobám, které nesplnili podmínky pro získání starobního důchodu a jejichž pracovní schopnost z důvodu špatného zdravotního stavu dlouhodobě poklesla:

- nejméně o 35 % - 49 % (invalidita I. stupně),
- 50 % - 69 % (invalidita II. stupně),
- 70 % a více (invalidita III. stupně).¹⁵

Doba pojištění potřebná pro přiznání invalidního důchodu závisí na věku pojištěnce a pohybuje se v rozmezí 1–5 let. Výše procentní výměry invalidního důchodu činí za každý celý rok doby pojištění:

- 0,5 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invaliditu prvního stupně,
- 0,75 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invaliditu druhého stupně,
- 1,5 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně.¹⁶

¹⁴ § 29, odst. 1, zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

¹⁵ § 39, zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

¹⁶ § 41, zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Vdovský a vdovecký důchod je vyplácen osobám, jejichž manžel (manželka) zemřel(a) a byl mu (jí) vyplácen invalidní či starobní důchod nebo měl(a) na něj nárok nebo zemřel(a) následkem pracovního úrazu. Procentní výměra tohoto důchodu je stanovena jako 50 % procentní výměry starobního nebo invalidního důchodu, který náležel zemřelé osobě. Dávka je vyplácena v délce 1 roku od úmrtí manžela (manželky).¹⁷

Sirotčí důchod náleží nezaopatřenému dítěti, jehož rodič nebo pečující osoba zemřela a pobírala starobní či invalidní důchod nebo na něj měla nárok, anebo zemřela následkem pracovního úrazu. Výplata dávky zaniká osvojením dítěte jinou osobou. Procentní výměra sirotčího důchodu činí 40 % procentní výměry starobního nebo invalidního důchodu zemřelého.¹⁸

3.2.3. Dávky nemocenského pojištění

Výše dávek závisí na **denním vyměřovacím základu**, který se vypočítá jako podíl úhrnu vyměřovacích základů z rozhodného období a počtu kalendářních dnů rozhodného období. Rozhodným obdobím se pro účely nemocenského pojištění rozumí 12 měsíců předcházejících vzniku sociální události.

Podpůrčí doba u **nemocenského** začíná 15. dnem dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény a maximálně může trvat 380 dnů. Výše denní dávky činí

- 60 % DVZ do 30. dne,
- 66 % DVZ od 31. do 60. dne,
- 72 % DVZ od 61. dne.

Pokud vznikla DPN na základě toho, že se pojištěnec snažil bránit společenské zájmy (např. hašení požáru), připadá mu 100 % DVZ. Naopak pokud DPN vznikla účastí ve rvačce, jako následek opilosti nebo při spáchání trestného činu, náleží pojištěnci pouze 50 % DVZ.

Peněžitá pomoc v mateřství je poskytována především ženám, nejdříve od 8. týdne před termínem porodu. Může být vyplácena v určitých případech i mužům. Podmínkou pro získání této dávky je účast na pojištění alespoň 270 dnů v posledních

¹⁷ § 49-51, zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

¹⁸ § 52-53, zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

dvou letech. OSVČ navíc musí být účastna pojištění alespoň 180 dnů v posledním roce před počátkem podpůrčí doby. Podpůrčí doba se pohybuje v rozmezí 22 až 37 týdnů. Záleží na tom, kdy a kým byla tato dávka požadována. Její výše je stanovena jako 70 % DVZ.

Na **ošetřovné** mají nárok pouze zaměstnanci, kteří ošetřují nebo pečují o dítě mladší 10 let. Také pokud ošetřují jiného člena rodiny, se kterým žijí ve společné domácnosti. Podpůrčí doba trvá nejdéle 9 dnů, v případě osamělého zaměstnance, který pečuje o dítě s neukončenou povinnou školní docházkou mladší 16 let, tato doba činí 16 dnů. Dávka je stanovena ve výši 60 % DVZ.

1.2.2018 přibyla mezi dávky nemocenského pojištění **otcovská**. Tato pomoc je určena otcům, kteří pečují o dítě nebo mužům pečujícím o dítě mladší 7 let, které převzali do péče. Otcovskou lze pobírat pouze v období 6 týdnů před narozením dítěte nebo převzetím do péče. OSVČ navíc musí být účastna nemocenského pojištění alespoň 3 měsíce před nástupem na otcovskou. Výše dávky činí 70 % DVZ a je vyplácena 1 týden.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství je určen těhotným a kojícím ženám, které jsou zaměstnány a byly podle zvláštních předpisů převedeny na jinou práci z důvodu ohrožení zdraví dítěte nebo jich samotných. Takové převedení většinou bývá spojeno s nižším platovým ohodnocením. Vyrovňovací příspěvek má nahradit ušlou mzdu. Tato dávka je tedy vyplácena za kalendářní dny, kdy trvá převedení na jinou práci. Těhotným zaměstnankyním náleží příspěvek do 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Výše příspěvku se vypočte jako rozdíl mezi DVZ ke dni převedení a průměrem započitatelných příjmů za každý den po tomto převedení.¹⁹

3.3. Sociální pojištění OSVČ

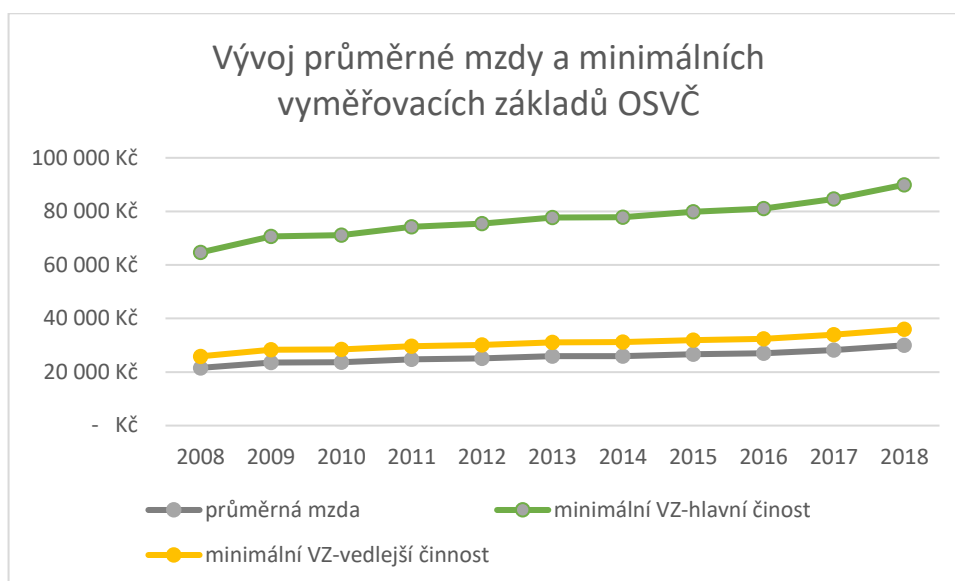
Osoby samostatně výdělečně činné jsou povinny se při vzniku svého podnikání přihlásit nejen na finančním úřadě, ale také k okresní správě sociálního zabezpečení a ke zdravotní pojišťovně. Nejjednodušší forma přihlášení je prostřednictvím jednotného registračního formuláře. Podnikatel, který tento formulář nevyužije, má osmi denní lhůtu na to, se u OSSZ a zdravotní pojišťovny zaregistrovat. U finančního úřadu tato lhůta činí třicet dní.

¹⁹ zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

OSVČ za dobu svého podnikání plynou určité příjmy a s nimi spojené výdaje, které musí vždy za daný rok jednotlivým institucím doložit. Kromě přiznání k dani z příjmů fyzických osob, které musí předat finančnímu úřadu do prvního dubna roku následujícího po roce, za nějž se daň vyměřuje, musí také odevzdat přehledy o příjmech a výdajích zdravotní pojišťovně a OSSZ (viz. přílohy č. 1 a 2). Podání přehledu je možné do jednoho měsíce od podání daňového přiznání. V přehledu se uvádí informace o poplatníkovi, ale především daňový základ, který jsme vypočetli při vyplňování DP a z něj se vypočítají další položky, důležité pro stanovení celkové výše pojistného a budoucích záloh, jako např. vyměřovací základ. Daňový základ se zjišťuje pro potřeby stanovení výše daně z příjmů na konci roku. Z toho vyplývá, že rozhodným obdobím z hlediska sociálního pojištění je pro OSVČ kalendářní rok. Podáním přehledu tedy OSVČ určí výši nedoplatku nebo přeplatku na pojistném, ale také výši měsíčních záloh na další rok. Zálohy jsou splatné od 1. do 20. dne v měsíci, který následuje po měsíci, za který se zálohy platí.

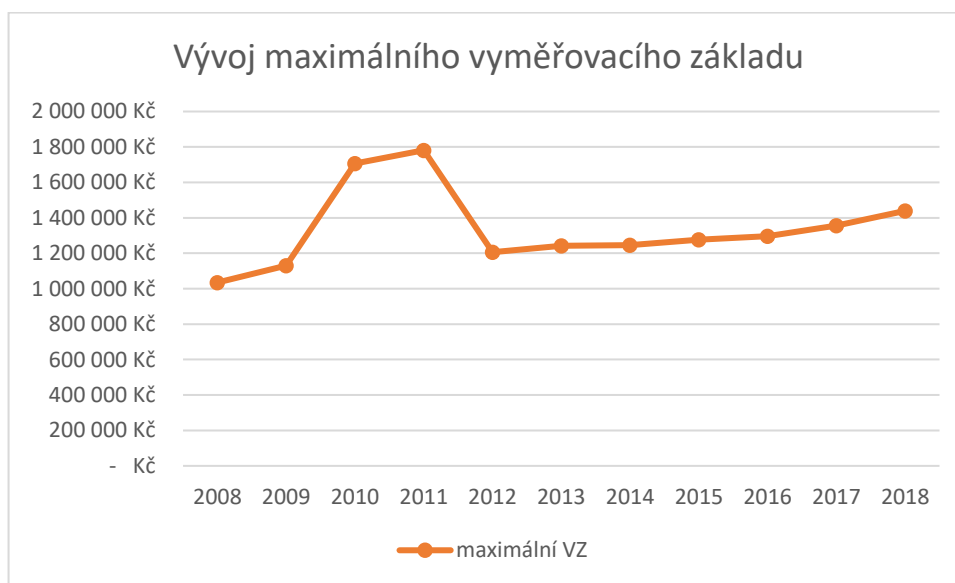
Vyměřovací základ, ze kterého se vypočítává sociální pojištění má zákonem stanovenou minimální a maximální hodnotu, která vychází z průměrné mzdy národního hospodářství v příslušném roce. Hodnotu průměrné mzdy zveřejňuje Český statistický úřad. Tyto hodnoty jsou však zjišťovány zpětně a pro účely sociálního pojištění se využívá průměrná mzda vypočtená podle pokynů nařízení vlády. Např. Pro rok 2018 je použito nařízení vlády č. 343/2017 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2016, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2016, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2018 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2018 a o zvýšení důchodů v roce 2018. Jelikož se průměrná mzda v národním hospodářství neustále mění, jsou hodnoty minimálního a maximálního VZ každým rokem odlišné. Vývoj průměrné mzdy a minimálních vyměřovacích základů je zobrazen v následujícím grafu (obr. 3.1), vývoj maximálního vyměřovacího základu je znázorněn v grafu na obrázku 3.2.

Obr. 3.1 Vývoj průměrné mzdy a minimálních vyměřovacích základů OSVČ

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů z www.cssz.cz

Obr. 3.2 Vývoj maximálního vyměřovacího základu

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů z www.cssz.cz

Z grafu je patrné, že průměrná mzda v České republice má stoupající trend. Spolu se zvyšující se průměrnou mzdou rostou také minimální a maximální vyměřovací základy sociálního pojištění. Křivky mají nízký sklon, avšak v grafu č. 3.2 je vidět relativně velký nárůst v letech 2010 a 2011. Tento výkyv je způsoben odlišným stanovením toho základu, kdy byl maximální VZ stanoven jako 72násobek průměrné mzdy. V ostatních letech se tento VZ stanovil jako 48násobek průměrné mzdy.

Pokud OSVČ vede daňovou evidenci, tak zaplacené pojistné zapisuje do peněžního deníku mezi daňově neuznatelné výdaje, to platí i pro zaplacené zálohy. Při vedení podvojného účetnictví se sociální pojištění účtuje na straně má dáti nákladového účtu 526 - Sociální náklady individuálního podnikatele a na straně dal pasivního účtu 336 – Zúčtování s institucemi sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění. Při zaplacení pojistného se sníží závazek na účtu 336 a zároveň se zaúčtuje úbytek peněžních prostředků na straně dal aktivního účtu 221 – Peněžní prostředky na účtech.

3.3.1. Hlavní činnost

Za OSVČ vykonávající hlavní činnost je považována osoba, která nesplňuje znaky pro provozování vedlejší činnosti. Tyto znaky jsou uvedeny v kapitole 3.3.2. OSVČ vykonávající hlavní činnost platí vyšší pojistné než u vedlejší činnosti. Při stanovení pojistné částky se vychází z **vyměřovacího základu**, jehož výši si OSVČ stanovuje sama. Nesmí však být nižší než polovina daňového základu v daném roce. Výpočet je následující,

$$VZ = ZD \cdot 0,5 \quad (3.1)$$

kde VZ je vyměřovací základ a ZD je základ daně. **Minimální vyměřovací základ** je tedy polovina daňového základu, který představuje u OSVČ rozdíl mezi příjmy a výdaji při vedení daňové evidence nebo výnosy a náklady při vedení účetnictví. VZ vynásobíme sazbou 29,2 % (28 % na důchodové pojištění a 1,2 % příspěvek na státní politiku zaměstnanosti). Výsledná částka se zaokrouhluje na celé koruny nahoru. Takto vypočtené pojistné rozdělíme mezi 12 měsíců a zjistíme výši budoucích záloh.

$$zálohy = SP/12 \quad (3.2)$$

Tento výpočet však neplatí, pokud bude vypočtený vyměřovací základ (tj. 50 % ZD) nižší než stanovený minimální vyměřovací základ v daném roce nebo naopak vyšší než maximální vyměřovací základ. Pokud je vypočtený vyměřovací základ nižší než minimální, využijeme při výpočtech ten minimální a budeme tedy odvádět minimální zálohy. Jestliže výše daňového základu přesáhne **maximální vyměřovací základ**, který je stanoven jako 48násobek průměrné mzdy, bude se pojistné počítat pouze z maximálního vyměřovacího základu. Z částky, která jej převyšuje, se již pojistné

neodvádí. Vyměřovací základy a měsíční zálohy pro hlavní činnost jsou uvedeny v tabulce č. 3.1.

Tab. 2.1 Vyměřovací základy (hlavní činnost) v jednotlivých letech

rok	2015	2016	2017	2018
minimální měsíční VZ	6 653 Kč	6 752 Kč	7 058 Kč	7 495 Kč
minimální roční VZ	79 836 Kč	81 024 Kč	84 696 Kč	89 940 Kč
maximální VZ	1 277 328 Kč	1 296 288 Kč	1 355 136 Kč	1 438 992 Kč
minimální měsíční zálohy	1 943 Kč	1 972 Kč	2 061 Kč	2 189 Kč

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů České správy sociálního zabezpečení

3.3.2. Vedlejší činnost

„OSVČ provozuje hlavní výdělečnou činnost, pokud neprokáže, že splňuje podmínky pro provozování vedlejší samostatně výdělečné činnosti. OSVČ vykonává vedlejší výdělečnou činnost, pokud vykonávala zaměstnání, které založilo účast na nemocenském pojištění, měla nárok na výplatu invalidního důchodu nebo jí byl přiznán starobní důchod, měla nárok na rodičovský příspěvek nebo na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské z důvodu těhotenství a porodu, pokud tyto dávky náleží z nemocenského pojištění zaměstnanců, nebo osobně pečovala o osobu mladší 10 let, která je závislá na pomoci jiné osoby ve stupni I (lehká závislost), nebo o osobu, která je závislá na pomoci jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost), nebo stupni III (těžká závislost), anebo stupni IV (úplná závislost), pokud osoba, která je závislá na pomoci jiné osoby, je osobou blízkou, nebo žije s OSVČ v domácnosti, není-li osobou blízkou, vykonávala vojenskou službu nebo byla nezaopatřeným dítětem podle zákona o důchodovém pojištění“ (Hakalová a Pšenková, 2016, s. 63).

Důvody pro výkon vedlejší výdělečné činnosti musí OSVČ dokládat pouze v případech, kdy ČSSZ nemá možnost je obstarat jinak, a to nejpozději na Přehledu o příjmech a výdajích za rok, ve kterém chce být považována za OSVČ vykonávající vedlejší činnost.²⁰

²⁰ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojisteni-osvc/druhy-svc/>

Postup výpočtu sociálního pojištění u OSVČ vykonávající vedlejší samostatnou výdělečnou činnost je stejný jako u hlavní činnosti. Rozdíl mezi hlavní a vedlejší činností spočívá ve výši minimálních záloh a povinnosti placení pojistného. Při vedlejší činnosti se v prvním roce podnikání nemusí odvádět žádné zálohy. Pojištění se doplatí až po podání přehledu. Pokud však OSVČ za daný rok nepřesáhne rozhodnou částku pro povinnou účast na důchodovém pojištění, nevzniká jí povinnost platit v příštím roce měsíční zálohy a pojistné neodvádí vůbec. Má ale možnost se k důchodovému pojištění dobrovolně přihlásit. **Rozhodná částka** je definována jako 2,4násobek průměrné mzdy a pro rok 2017 činila 67 756 Kč. V roce 2018 se zvýšila na 71 950 Kč. Jestliže je zjištěný daňový základ vyšší než rozhodná částka, musí daná OSVČ doplatit pojistné alespoň z minimálního vyměřovacího základu pro vedlejší činnost. Ten byl pro rok 2017 stanoven ve výši 33 888 Kč a z něj vypočtené minimální měsíční zálohy pro vedlejší činnost činili 825 Kč.

Povinnost platit zálohy na sociální pojištění u OSVČ provozující vedlejší činnost závisí na velikosti jejího daňového základu, zda jeho výše překročí rozhodnou částku pro daný rok či nikoli, ale taktéž, pokud OSVČ, která byla v daném roce také zaměstnancem, doloží potvrzení o dosažení maximálního vyměřovacího základu ze zaměstnání, nemusí odvádět měsíční zálohy od měsíce, ve kterém tuto skutečnost oznámila příslušné OSSZ, a to až do měsíce předcházejícího měsíci, ve kterém byl podán přehled za daný kalendářní rok.²¹ Vývoj výše vyměřovacích základů, rozhodné částky a minimálních měsíčních záloh je zobrazen v tabulce č. 3.2.

Tab. 3.2 Vyměřovací základy, zálohy a rozhodné částky (vedlejší činnost) v jednotlivých letech

rok	2015	2016	2017	2018
minimální měsíční VZ	2 662 Kč	2 701 Kč	2 824 Kč	2 998 Kč
minimální roční VZ	31 944 Kč	32 412 Kč	33 888 Kč	35 976 Kč
rozhodná částka	63 865 Kč	64 813 Kč	67 756 Kč	71 950 Kč
minimální měsíční zálohy	778 Kč	789 Kč	825 Kč	876 Kč

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů České správy sociálního zabezpečení

²¹ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojisteni-osvc/platba-pojistneho/pojistne-na-duchodove-pojisteni.htm>

3.4. Sociální pojištění zaměstnanců

Další skupinou poplatníků pojistného na důchodové pojištění jsou zaměstnané osoby, jejichž příjem z tohoto zaměstnání činí nejméně 2500 Kč za jeden kalendářní měsíc. Za tyto osoby je však povinen odvádět pojistné jejich zaměstnavatel. Výše pojistného závisí na výši příjmu, který se násobí příslušnou sazbou. **Sazba pojistného** celkově činí 31,5 % z **vyměřovacího základu**, jímž je měsíční příjem zaměstnance. Tedy i rozhodným obdobím, za které se odvádí pojistné, je u zaměstnanců kalendářní měsíc. Sazba pojistného je složena ze dvou částí, z níž jedna připadá na zaměstnance, druhá na zaměstnavatele takto:

- 25 % hradí za zaměstnance jeho zaměstnavatel (21,5 % na důchodové pojištění, 2,3 % na nemocenské pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti)²²,
- 6,5 % připadá na zaměstnance.

Pojistné se vypočítává z hrubé mzdy zaměstnance. 25 % z hrubé mzdy, tedy část pojistného, kterou hradí zaměstnavatel, vstupuje do výpočtu daně z příjmů a vzniká tzv. superhrubá mzda. Druhou část, tedy 6,5 %, sráží zaměstnavatel svému zaměstnanci ze mzdy.

Výpočet pojistného a čisté mzdy je tedy následující:

$$SP = HM \cdot 0,25 \quad (3.3)$$

$$ZP = HM \cdot 0,09 \quad (3.4)$$

$$SHM = HM + SP + ZP \quad (3.5)$$

$$Daň = SHM \cdot 0,15 \quad (3.6)$$

$$SPz = HM \cdot 0,065 \quad (3.7)$$

$$ZPz = HM \cdot 0,045 \quad (3.8)$$

$$ČM = HM - SPz - ZPz - Daň \quad (3.9)$$

²² zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Kde HM je hrubá mzda, SP a ZP pojistné odváděné za zaměstnavatele, SPz a ZPz je pojistné placené za zaměstnance a ČM je čistá mzda zaměstnance.

Takto vypočtené měsíční pojistné je splatné stejně jako u OSVČ, tedy od 1. do 20. dne následujícího měsíce. Také zde existuje maximální vyměřovací základ, tedy nejvyšší hranice pro výpočet pojistného. Jeho výše je stejná jako u OSVČ, tj. 48násobek průměrné mzdy, pro rok 2017 částka činila 1 355 136 Kč. Za zaměstnance, jejichž roční příjem přesahuje tuto částku, jsou povinni jejich zaměstnavatelé odvádět pojistné pouze z maximálního vyměřovacího základu. Z částky, která tento základ převyšuje, se již pojistné neodvádí.

Za zaměstnance odvádí pojistné jejich zaměstnavatel a o těchto skutečnostech také vede evidenci. Pokud zaměstnavatel vede daňovou evidenci zaznamenává zaplacené pojistné do peněžního deníku mezi daňově uznatelné výdaje. Pokud je účetní jednotkou, uvádí část pojistného, které hradí ze svých zdrojů, do nákladů na účet 524 – Zákonné sociální a zdravotní pojištění a souvztažně na stranu dal na účet 336 – Zúčtování s institucemi sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění. Zbylou část, kterou strhává ze mzdy zaměstnanci zaúčtuje na straně má dáti na účtu 331 – Zaměstnanci a na straně dal účtu 336. Po zaplacení se snižuje závazek vůči okresní správě sociálního zabezpečení na účtu 336 a současně se snižuje stav peněžních prostředků (strana dal) na účtu 221.

3.5. Nemocenské pojištění OSVČ a zaměstnanců

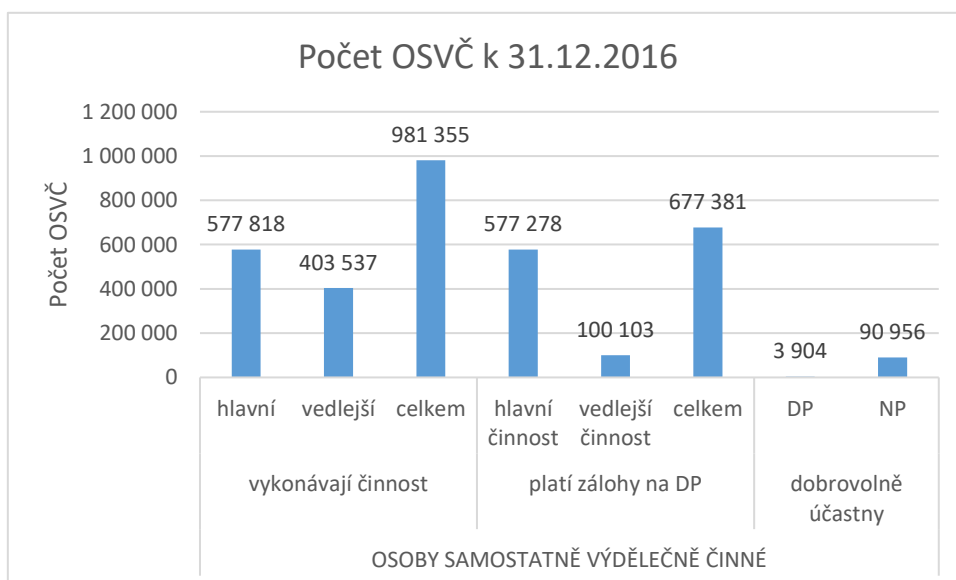
Účast na nemocenském pojištění je podle zákona o důchodovém pojištění pro **OSVČ** dobrovolné. Pokud se OSVČ rozhodne účastnit nemocenského pojištění, musí platit alespoň minimální měsíční pojistné, které je již po několik let v konstantní výši 115 Kč.

Tato částka se vypočítá pomocí sazby nemocenského pojištění, která činí 2,3 % ze stanoveného vyměřovacího základu. Jeho výše je stanovena jako 2násobek rozhodné částky pro účast zaměstnanců na nemocenském pojištění. Tato částka činí 5000 Kč.²³

²³ ŠUBRT, Bořivoj, Zdeňka LEIBLOVÁ, Věra PŘÍHODOVÁ, et al. Abeceda mzdové účetní 2018. 28. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2018. ISBN 978-80-7554-117-8.

Splatnost pojistného je od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce. OSVČ, které jsou účastny nemocenského pojištění déle než 3 měsíce, mají nárok na nemocenské dávky od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti. Pokud celý měsíc pobírá dávky nemocenského pojištění nemusí za tento měsíc odvádět zálohy sociálního pojištění. Dále mají nárok na peněžitou pomoc v mateřství a dávky otcovské. I přesto je k nemocenskému pojištění přihlášen jen velmi malý počet OSVČ. V roce 2016 to bylo pouhých 9,27 % (obr. 3.3).

Obr. 3.3 Počet OSVČ k 31.12.2016

Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2017/20170202-pocet-osvc-platicich-odvody-na-duchodove-pojisteni-poklesl-od-roku-2012-o-temer-6-procent.htm>

Zákon ukládá **zaměstnaným** osobám povinnou účast na nemocenském pojištění, pokud mají měsíční příjem alespoň 2500 Kč. U zaměstnanců pracujících na dohodu o provedení práce musí být příjem vyšší než 10 000 Kč. Účast na pojištění vzniká v den, kdy zaměstnanec začal práci vykonávat.²⁴ Zaměstnanci mají, oproti OSVČ, nárok na všechny dávky nemocenského pojištění. Sazba nemocenského pojištění činí 2,3 % ze základu daně, kterým je hrubá mzda zaměstnance, a je součástí odvodů, které je povinen platit zaměstnavatel. Ten také vyplácí zaměstnanci, během prvních 14 dnů dočasné pracovní neschopnosti, náhradu mzdy za každý pracovní den. Náhrada mzdy zaměstnanci náleží od 4. pracovního dne. Od 15. dne dočasné

²⁴ ŠUBRT, Bořivoj, Zdeňka LEIBLOVÁ, Věra PŘÍHODOVÁ, et al. Abeceda mzdové účetní 2018. 28. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2018. ISBN 978-80-7554-117-8.

pracovní neschopnosti je již vyplácená dávka nemocenského pojištění za každý kalendářní den.²⁵

3.6. Zdravotní pojištění

Systém zdravotního pojištění v České republice je založen na principu solidarity, kdy jsou všichni občané povinni odvádět platby na zdravotní pojištění. Tyto peněžní prostředky jsou shromažďovány zdravotními pojišťovnami, které těmito prostředky hradí zdravotní péči, sloužící ke zlepšení zdravotního stavu či zmírnění utrpení pojištěnce. V České republice existuje 7 zdravotních pojišťoven, ze kterých má právo si každý pojištěnec vybrat. Změna pojišťovny je možná pouze k 1. dni kalendářního pololetí, a to po uplynutí 12 měsíců od poslední změny.²⁶

V systému veřejného zdravotního pojištění vystupují 3 subjekty. Jsou jimi pojištěnec, poskytovatel zdravotních služeb a zdravotní pojišťovna. Zdravotními pojišťovnami v ČR jsou:

- Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR,
- Vojenská zdravotní pojišťovna ČR,
- Česká průmyslová zdravotní pojišťovna,
- Oborová zdravotní pojišťovna zaměstnanců bank, pojišťoven a stavebnictví,
- Zaměstnanecká pojišťovna Škoda,
- Zdravotní pojišťovna ministerstva vnitra ČR a
- Revírní bratrská pokladna, zdravotní pojišťovna.

Podle zákona jsou pojištěnci, tedy osobami, které spadají do systému veřejného zdravotního pojištění, ty osoby, které

- mají trvalý pobyt na území České republiky,
- na území České republiky nemají trvalý pobyt, pokud jsou zaměstnanci zaměstnavatele, který má sídlo nebo trvalý pobyt na území ČR.²⁷

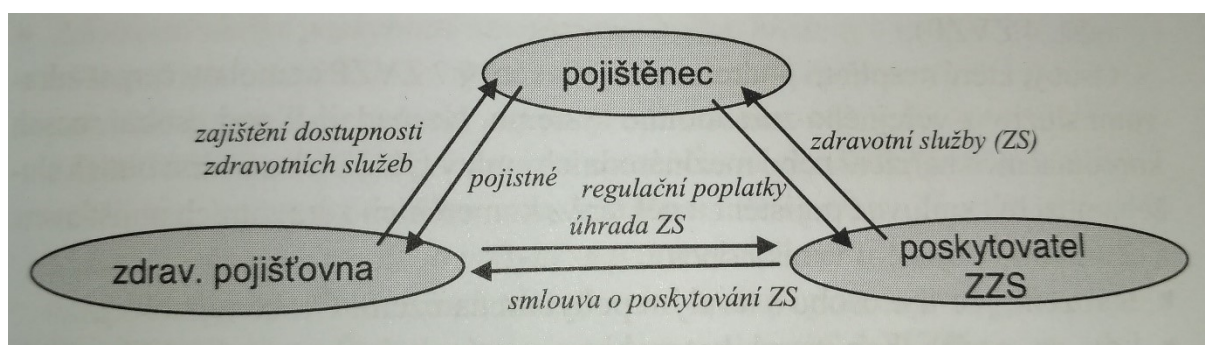
²⁵ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/novy-zakon-o-nemocenskem-pojisteni/jak-postupuje-zamestnavatel.htm>

²⁶ MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/KvalitaABezpecei/obsah/verejne-zdravotni-pojisteni-v-cr_3347_29.html

²⁷ § 2 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění

Pojištěnec, tedy ten, kdo odvádí pojistné, má právo na bezplatnou zdravotní péči podle podmínek uvedených v zákoně. Tato zdravotní péče je poskytována prostřednictvím poskytovatele zdravotních služeb (lékaři, nemocnice, zubaři atd.). Zdravotní pojišťovna poté tuto péči uhradí poskytovateli z prostředků zdravotního pojištění. Vztahy těchto subjektů jsou zachyceny ve schématu níže (obr. 3.4).

Obr. 3.4 Subjekty veřejného zdravotního pojištění

Zdroj: ŠTANGOVÁ, Věra a Roman LANG. *Právo na sociální zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-700-9. (s. 41).

Zdravotní pojištění je další druh zákonného pojištění a nevzniká tedy na základě smlouvy, ale ze zákona. Zákon rozlišuje 4 typy plátců. Jsou to zaměstnavatelé, kteří hradí pojistné za své zaměstnance, OSVČ, OBZP a osoby, za které platí pojistné stát (senioři, studenti atd.). Pro všechny platí jednotná sazba pojistného, která činí 13,5 % z vyměřovacího základu. Je stanovena také minimální výše těchto odvodů a platí pro osoby, za které platí stát, a pro OBZP. Tato částka je stanovena jako 13,5 % z platné minimální mzdy.²⁸

3.6.1. Zdravotní pojištění OSVČ

„S malou mírou zjednodušení lze konstatovat, že plátcem pojistného na zdravotní pojištění jako OSVČ je osoba, která má příjmy z podnikání podle § 7 odst. 1 nebo 2 ZDP“ (Červinka, 2016, s. 90). OSVČ je povinna se registrovat ke zdravotnímu pojištění do 8 dnů od zahájení činnosti, pokud tak neučila prostřednictvím jednotného registračního formuláře při zakládání živnosti na živnostenském úřadě. Ohlašovací lhůta 8 dnů platí i v případě ukončení činnosti.

²⁸ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. [online]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/sydney/cz/konzularni_informace/ostatni_informace/informace_o_zdravotni_m_pojisteni_v_cr.html

Stejně jako pro potřeby sociálního pojištění je nutné po skončení **rozhodného období**, jímž je u OSVČ kalendářní rok, odevzdat zdravotní pojišťovně přehled o příjmech a výdajích, a to nejpozději do konce měsíce po měsíci podání daňového přiznání finančnímu úřadu. Na základě přehledu se stanoví nedoplatek pojistného a případná výše záloh. **Vyměřovací základ** pro OSVČ je stanoven jako 50 % základu daně. Takto vypočtený VZ však nesmí být nižší než **minimální vyměřovací základ**, který je stanoven jako 12násobek poloviny průměrné mzdy. Jeho výše je uvedena v tabulce č. 3.3 a vývoj hodnot minimálního VZ je znázorněn v grafu na obrázku č. 3.5. V případě nižšího VZ je nutné odvádět pojistné z minimálního VZ. Také zdravotní pojištění se platí formou **záloh**, které jsou splatné od 1. do 8. dne měsíce, který následuje po měsíci, za který se pojistné odvádí. Výše minimální zálohy je uvedena v tabulce č. 3.3. Postup výpočtu pojistného:

$$VZ = ZD \cdot 0,5 \quad (3.10)$$

$$MVZ = \frac{VZ}{12} \quad (3.11)$$

$$záloha = MVZ \cdot 0,135 \quad (3.12)$$

$$ZP = VZ \cdot 0,135 \quad (3.13)$$

$$doplatek = ZP - \Sigma záloh \quad (3.14)$$

kde VZ je vyměřovací základ, MVZ měsíční vyměřovací základ a ZP je celková výše pojistného (zaokrouhleno na celé koruny nahoru). Z výpočtu je patrné, že OSVČ odvádí měsíční zálohy a na konci roku po podání přehledu zaplatí případný doplatek. Ten vypočte jako rozdíl mezi celkovou výší pojistného a úhrnem zaplacených záloh. Výše nedoplatku závisí na velikosti změny daňového základu. Zdravotní pojištění OSVČ se zaznamenává v daňové evidenci i v podvojném účetnictví stejně jako v případě sociálního pojištění. V daňové evidenci se zaznamenává do výdajů neovlivňujících základ daně a v případě účetnictví se využijí účty 526 a 336.

Z hlediska zdravotního pojištění se samostatná výdělečná činnost nerozděluje na hlavní SVČ a vedlejší SVČ. Existují však výjimky, pro které **minimální VZ neplatí** a mohou tak odvádět nižší pojistné. Jsou jimi OSVČ:

- která současně vedle samostatné výdělečné činnosti je zaměstnancem a odvádí pojistné z tohoto zaměstnání vypočtené alespoň z minimálního vyměřovacího základu stanoveného pro zaměstnance,
- za kterou je plátcem pojistného stát,
- s těžkým tělesným, smyslovým nebo mentálním postižením, která je držitelem průkazu ZTP nebo ZTP/P,
- která dosáhla věku potřebného pro nárok na starobní důchod, avšak nesplňuje další podmínky pro jeho přiznání,
- která celodenně osobně a řádně pečuje alespoň o jedno dítě do sedmi let věku nebo nejméně o dvě děti do 15 let věku,

pokud tyto skutečnosti trvají po celé rozhodné období, tj. po **celý** kalendářní měsíc, za který se pojistné platí. Pro tyto osoby platí jejich skutečný VZ a mohou tedy odvádět i nižší pojistné než minimální.²⁹ Také odpadá povinnost platit měsíční zálohy. Pojistné se odvede v celkové výši až po podání přehledu.

Tab. 3.3 Výše vyměřovacích základů a záloh na zdravotní pojištění OSVČ v jednotlivých letech

rok	minimální roční VZ	minimální měsíční VZ	minimální záloha
2015	159 666 Kč	13 305,50 Kč	1 797 Kč
2016	162 036 Kč	13 503 Kč	1 823 Kč
2017	169 392 Kč	14 116 Kč	1 906 Kč
2018	179 874 Kč	14 989,50 Kč	2 024 Kč

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů Všeobecné zdravotní pojišťovny

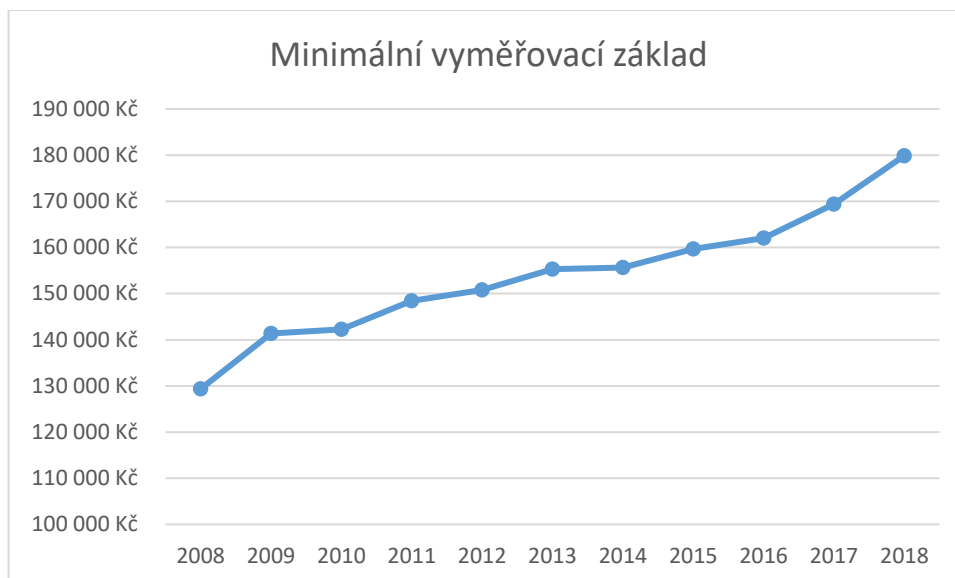
Od 1. ledna 2015 již v zákoně nefiguruje pojem maximální vyměřovací základ. To znamená, že neexistuje horní hranice pro odvody zdravotního pojištění. Účinnost maximálního VZ však byla zrušena již v roce 2013. Vývoj maximálního vyměřovacího základu zobrazuje graf na obrázku č. 3.6. Minimální vyměřovací základ pro výpočet zdravotního pojištění je stanoven jako 12násobek 50 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství.³⁰ Jelikož se průměrná mzda v průběhu let zvyšovala, narůstala i hodnota minimálního VZ. Maximální vyměřovací základ byl v letech 2010 a

²⁹ VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA. [online]. [cit. 2018-03-16]. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/osvc/vymerovaci-zaklad-a-vypocet-pojistneho/pro-koho-neplati-povinnost-dodrzet-minimalni-vymerovaci-zaklad>

³⁰ VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA. [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/osvc/vymerovaci-zaklad-a-vypocet-pojistneho/jaky-je-minimalni-vymerovaci-zaklad>

2011 stanoven jako 72násobek průměrné mzdy, v ostatních letech jako 48násobek. Od roku 2013 již není zdravotní pojištění zastropováno.

Obr. 3.5 Vývoj minimálního vyměřovacího základu

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů z www.vzp.cz

Obr. 3.6 Vývoj maximálního vyměřovacího základu

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů z www.vzp.cz

3.6.2. Zdravotní pojištění zaměstnanců

Zaměstnanci stejně jako v případě sociálního pojištění mají méně povinností než OSVČ, a to v tom, že ohlašovací povinnosti a také placení pojistného přechází na jejich zaměstnavatele. Tím se pro účely zdravotního pojištění rozumí právnická nebo fyzická osoba se sídlem nebo trvalým pobytem v ČR, která zaměstnává zaměstnance a vyplácí mu příjmy ze závislé činnosti. Právní úprava zdravotního pojištění nezná

pojem smluvní zaměstnavatel jako v případě nemocenského pojištění a je tak blíže k právní úpravě daně z příjmů než sociálního pojištění.³¹

Ohlašovací povinnost zaměstnavatele znamená sdělení skutečností příslušné zdravotní pojišťovně a to do 8 dnů od jejich vzniku. Musí oznámit den nástupu zaměstnance do zaměstnání, ukončení zaměstnání a také změnu zdravotní pojišťovny zaměstnance, pokud mu jím byla sdělena. Zaměstnavatel má dále povinnost vést o těchto skutečnostech evidenci a dokumentaci.³²

Zdravotní pojištění zaměstnanců se počítá za kalendářní měsíc. **Vyměřovacím základem** je tedy měsíční příjem zaměstnance. Pokud má zaměstnanec více příjmů, je VZ úhrn všech příjmů. **Minimálním vyměřovacím základem** je platná minimální mzda. Jestliže zaměstnanec dosáhl nižšího VZ, než je stanovené minimum a překážka, jenž nižší VZ způsobila, není na straně zaměstnavatele, který by jinak odvedl pojistné z rozdílu mezi těmito základy, je toto pojistné povinen doplatit zaměstnanec prostřednictvím zaměstnavatele.³³ Strop zdravotního pojištění, tedy maximální VZ, již od 1. ledna 2015 v zákoně nefiguruje. **Sazba pojistného** činí celkově 13,5 % jako u všech poplatníků zdravotního pojištění. U zaměstnanců je tato sazba rozdělena na:

- 9 % připadajících na zaměstnavatele a
- 4,5 % na zaměstnance.

Pojistné se vypočítává z hrubé mzdy zaměstnance. Část připadající na zaměstnavatele vstupuje do tzv. superhrubé mzdy a je tedy součástí základu daně z příjmů. Druhou část sráží zaměstnavatel zaměstnanci ze mzdy a odvádí zdravotní pojišťovně u které je daný zaměstnanec pojištěný. Částka se vždy zaokrouhluje na celé koruny nahoru.

Vypočtené pojistné za jednotlivé měsíce zaměstnavatel odvádí příslušné zdravotní pojišťovně na základě přehledu o platbě pojistného zaměstnavatele (viz. příloha č. 3), za všechny zaměstnance pojištěné u této pojišťovny, od 1. do 20. dne

³¹ ČERVINKA, Tomáš. *Zdravotní pojištění 2016: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ: s komentářem a příklady*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2016. ISBN 978-80-7263-999-1.

³² § 10, odst. 1, zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění

³³ ŠTANGOVÁ, Věra a Roman LANG. *Právo na sociální zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-700-9.

následujícího měsíce. Zaměstnanec podle zákona nemůže platit pojistné sám, ani po dohodě se zaměstnavatelem. Pokud zaměstnanec zjistí, že zaměstnavatel neodvádí pojistné nebo neplní ohlašovací povinnosti, musí neprodleně informovat zdravotní pojišťovnu.³⁴ Pojistné na zdravotní pojištění se v případě, že zaměstnavatel vede daňovou evidenci uvádí v peněžním deníku do nedaňových výdajů. Při vedení účetnictví se využívají stejné účty jako u sociálního pojištění. Část připadající na zaměstnavatele se zaúčtuje na účtech 524 a 336, část sražená zaměstnanci se zaznamenává na účtech 331 a 336. Po splacení se snižuje závazek na účtu 336 a také peněžní prostředky na účtu 221.

3.7. Zdravotní a sociální pojištění u DPP a DPČ

U dohod konaných mimo pracovní poměr, jsou stanoveny odlišné podmínky pro odvody zdravotního i sociálního pojištění než u pracovního poměru vzniklého na základě pracovní smlouvy.

U **dohody o provedení práce** má zaměstnanec povinnou účast na zákonném pojištění, pokud jeho příjem z této dohody dosáhl za kalendářní měsíc částky vyšší než 10 000 Kč. Jestliže má daná osoba více DPP u jednoho zaměstnavatele, posuzuje se účast na pojištění podle úhrnu příjmů z těchto dohod. Při práci na zkrácený úvazek, tedy u **dohody o pracovní činnosti**, vzniká účast na zdravotním i sociálním pojištění, pokud zaměstnanec dosáhne vyššího měsíčního příjmu, než 2 500 Kč.

V případech, kdy těchto částek zaměstnanci dosáhnou, je zaměstnavatel povinen nahlásit tuto skutečnost příslušné OSSZ a zdravotní pojišťovně. Poté za tyto zaměstnance odvádí pojistné jako za zaměstnance v pracovním poměru. Tedy strhává ze mzdy 11 % (6,5 % sociální, 4,5 % zdravotní pojištění) a za sebe odvádí částku ve výši 25 % (25 % sociální, 9 % zdravotní pojištění) příjmu zaměstnance.

³⁴ ČERVINKA, Tomáš. *Zdravotní pojištění 2016: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ: s komentářem a příklady*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2016. ISBN 978-80-7263-999-1.

4. Praktická aplikace pojištění na příkladech

4.1. Výpočet pojistného u OSVČ – hlavní

Pan Adam podniká v oblasti marketingu. Začal podnikat v roce 2015 na základě živnostenského oprávnění (živnost vázaná) a je považován za osobu samostatně výdělečně činnou provozující hlavní činnost. Jeho skutečné příjmy za rok 2017 z podnikání dosáhly výše 450 000 Kč. Výdaje uplatňuje procentem z příjmů, a proto nemusí vést evidenci výdajů. Jelikož pan Adam provozuje živnost jinou než řemeslnou, může uplatnit výdaje % z příjmů, a to ve výši 60 % z dosažených příjmů. Jeho výdaje tedy budou činit 270 000 Kč. Pro účely sociálního pojištění spadá pod OSSZ v Opavě a je pojištěn u Všeobecné zdravotní pojišťovny.

Jelikož pan Adam z hlediska sociálního pojištění nesplňuje podmínky pro uznání vedlejší samostatné výdělečné činnosti, je považován za OSVČ vykonávající hlavní výdělečnou činnost a musí proto odvádět měsíční zálohy na pojistné. U zdravotního pojištění také musí odvádět měsíční zálohy, jelikož nespadá pod osoby, pro které neplatí minimální VZ a které odvádějí pojistné až na konci roku. Také se dobrovolně registroval k nemocenskému pojištění a odvádí tak měsíčně pojistné v maximální možné výši.

4.1.1. Sociální pojištění

Daňový základ pana Adama činí 180 000 Kč. Pro výpočet sociálního pojištění je nutné stanovit vyměřovací základ, jehož výše závisí na volbě daného podnikatel. VZ však nesmí být nižší než 50 % daňového základu. Pan Adam nechce odvádět vysoké částky a zvolil proto nejnižší možný VZ, i za cenu nižšího starobního důchodu v budoucnu. V jeho případě tedy VZ činí 90 000 Kč a překračuje tak minimální VZ v roce 2017, který byl stanoven ve výši 84 696 Kč. Je proto nutné pojistné počítat z vypočteného VZ, tedy z částky 90 000 Kč. Tato částka se vynásobí sazbou sociálního pojištění, která pro OSVČ činí 29,2 % (28 % důchodové pojištění, 1,2 % příspěvek na státní politiku zaměstnanosti). Získáme tak výši pojistného pro rok 2017 (zaokrouhleno vždy na celé koruny nahoru). Pan Adam musí odvést příslušné OSSZ částku 26 280 Kč, z toho 25 200 Kč připadá na důchodové pojištění a 1 080 Kč jako příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Celkovou částku však neplatí najednou, jelikož je sociální pojištění během roku placeno formou záloh. Při podání přehledu o příjmech a výdajích za rok 2016 nepřekročil minimální VZ, a proto odváděl v roce 2017 minimální zálohy. Jejich výše činila 2061 Kč a celkově bylo odvedeno 24 732 Kč. Podáním přehledu se vypočte případný doplatek nebo přeplatek. Záleží na tom, zda bylo na zálohách zapláceno méně, či více, než činí vypočtené pojistné. Po podání přehledu za rok 2017, dne 18.2.2018, musel pan Adam do 8 dnů, tj. do 26.2.2018, zaplatit doplatek ve výši rozdílu stanoveného pojistného a odvedených záloh (26 280 – 24 732), tedy 1 548 Kč.

Podáním přehledu za rok 2017 také stanovil novou výši záloh. Částka se vypočte jako jedna dvanáctina výše pojistného. Pan Adam tak bude dále v roce 2018 platit měsíční zálohy ve výši 2 190 Kč. Tato částka je pouze o 1 Kč vyšší než stanovená minimální záloha pro rok 2018.

4.1.2. Zdravotní pojištění

Výše zdravotního pojištění stejně jako u sociálního pojištění vychází také z daňového základu. Stanoví se vyměřovací základ, rovněž stejně jako u sociálního pojištění, tedy 50 % z daňového základu. Vypočtený VZ pana Adama činí 90 000 Kč. Tato částka je nižší než minimální VZ stanovený pro účely zdravotního pojištění OSVČ v roce 2017. Je tedy nutné odvádět pojistné vypočtené z minimálního VZ, který pro rok 2017 činí 169 392 Kč. Tento VZ se vynásobí sazbou zdravotního pojištění. Sazba zdravotního pojištění činí 13,5 %. Tato sazba je stejná pro všechny poplatníky. Výše zdravotního pojištění pana Adama za rok 2017 se tedy stanoví jako 13,5 % ze 169 392 Kč, tj. 22 868 Kč (vždy zaokrouhleno na celé Kč nahoru).

V roce 2017 odváděl pan Adam zálohy v minimální výši, tj. 1 906 Kč. Celkově tedy odvedl pojistné ve výši 22 872 Kč. Při podání přehledu byl zjištěn přeplatek na pojistném ve výši 4 Kč. Pan Adam nemá vůči zdravotní pojišťovně žádný nedoplatek, proto mu bude po požádání tento přeplatek vrácen. Dále se stanovily měsíční zálohy pro rok 2018 a to v minimální výši. Částka minimálních záloh se však zvýšila na 2 024 Kč.

4.1.3. Nemocenské pojištění

Pan Adam má jako OSVČ možnost dobrovolně se přihlásit k nemocenskému pojištění. V případě nemoci, či jiné dočasné pracovní neschopnosti mu vznikne nárok

na dávku nemocenského pojištění od 15. dne vzniku pracovní neschopnosti. Pan Adam je tedy dobrovolně účasten nemocenského pojištění a měsíčně odváděl pojistné vypočtené z maximálního VZ. Částka maximálního pojistného se vypočítá jako 2,3 % z VZ. Ten se vypočte jako jedna dvanáctina VZ pro sociální pojištění a u pana Adama činí 7 500 Kč. Z takto stanoveného VZ se vypočte pojistné ve výši 173 Kč (zaokrouhleno na celé koruny nahoru). Na konci roku se neprovádí vyúčtování, jako tomu je u sociálního a zdravotního pojištění, jelikož se nemocenské pojištění neodvádí formou záloh. Celkem tedy za rok 2017 bylo odvedeno 2 076 Kč.

4.2. Výpočet pojistného u OSVČ – vedlejší

Bc. Petr Novák, 23 let, studuje na navazujícím magisterském studiu na vysoké škole obor účetnictví. Aby pokryl výdaje spojené se studiem, rozhodl se založit vázanou živnost vedení účetnictví. K založení této živnosti však nesplnil podmínku potřebné praxe, proto využil možnost založit živnost pomocí odpovědného zástupce. Zkontaktoval tedy svého známého, který v dané oblasti již podniká a splňuje všechny podmínky, a sepsali smlouvu. Poté k 1.1.2017 živnost založil a prostřednictvím jednotného registračního formuláře tuto skutečnost nahlásil finančnímu úřadu, příslušné OSSZ a Veřejné zdravotní pojišťovně, u které je pojištěn. Petr vede daňovou evidenci. Musí proto vést evidenci výdajů s členěním na výdaje ovlivňující základ daně a výdaje nedaňové, mezi které také uvádí zaplacené sociální a zdravotní pojištění. Na konci roku dosáhl celkových příjmů ve výši 165 000 Kč a jeho skutečně vynaložené výdaje na dosažení, zajištění a udržení příjmů činily 100 000 Kč. Daňový základ roku 2017 tedy činil 65 000 Kč.

4.2.1. Sociální pojištění

Z hlediska sociálního pojištění je Petr Novák (student) považován za OSVČ provozující vedlejší samostatnou výdělečnou činnost. Při výkonu vedlejší činnosti odpadá Petrovi povinnost odvádění záloh v prvním roce podnikání, pojistné doplatí až na konci roku po podání přehledu. Při výpočtu pojistného u vedlejší činnosti je nutné porovnat daňový základ s tzv. rozhodnou částkou, která je stanovena jako 2,4násobek průměrné mzdy a pro rok 2017 její výše činila 67 756 Kč. Petr tedy dosáhl nižšího základu daně, než je stanovená rozhodná částka, a proto neodvádí za daný rok žádné pojistné. Odpadá mu také povinnost platit zálohy v roce 2018. Má ale možnost se k důchodovému pojištění přihlásit dobrovolně a platit měsíční zálohy alespoň

v minimální výši a získat tak v budoucnu vyšší starobní důchod. Minimální výše záloh při vedlejší činnosti v roce 2018 je stanovena na 876 Kč.

4.2.2. Zdravotní pojištění

U zdravotního pojištění se pojem vedlejší činnost v legislativě nevyskytuje. To však neznamená, že Petr bude muset platit pojistné alespoň z minimálního VZ. Existují totiž výjimky, pro které minimální VZ neplatí a mohou tak odvádět nižší pojistné. Mezi tyto výjimky mimo jiné patří také studenti. Tyto osoby odvádí pojistné na zdravotní pojištění ze skutečného daňového základu. Pro studenty, jako osoby, za které je plátcem pojistného stát, odpadá také povinnost platit měsíční zálohy na pojistné v prvním roce podnikání.

Petr tedy v roce 2017 neodváděl žádné zálohy. Podáním přehledu dne 15.3.2018 stanovil ze svého daňového základu, který činil 65 000 Kč, výši pojistného pomocí sazby 13,5 %. Pojistné, které je nutné doplatit do 8 dnů od podání přehledu, tedy do 23.3.2018, činilo 8 775 Kč. V roce 2018 již Petr musí odvádět měsíční zálohy na pojistné, a to ve výši jedné dvanáctiny z výše vypočteného pojistného. Částka záloh tedy činí 731 Kč. Tyto zálohy je povinen odvádět od podání přehledu za rok 2017. První záloha bude tedy placena za březen 2018. Splatnost záloh je od 1. do 20. dne následujícího měsíce.

4.2.3. Nemocenské pojištění

Jako OSVČ má Petr možnost se dobrovolně přihlásit k nemocenskému pojištění. Pokud by této možnosti využil, měl by nárok na výplatu dávek nemocenského pojištění od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti. Výše dávek by závisela na odvodech, které činí minimálně 115 Kč měsíčně.

Jelikož chce Petr ušetřit co nejvíce peněz, rozhodl se k tomuto pojištění nepřihlásit a pojistné tak neodvádí. V případě nemoci, či jiné dočasné pracovní neschopnosti, nebude mít nárok na dávky tohoto pojištění.

4.3. Výpočet pojistného u zaměstnance

Paní Anežka je zaměstnaná po celý rok 2017 ve firmě ABC, s. r. o. jako prodavačka. Jako zaměstnankyně nahlásila svému zaměstnavateli svou zdravotní pojišťovnu (VZP). Další povinnosti spojené s výpočtem a odvodem sociálního,

nemocenského a zdravotního pojištění přecházejí na zaměstnavatele. Měsíční hrubá mzda paní Anežky podle pracovní smlouvy činí 15 000 Kč a její hrubý roční příjem je tedy 180 000 Kč.

4.3.1. Sociální pojištění

Sociální pojištění zaměstnanců se vypočítává z hrubého měsíčního příjmu. Část pojistného je strhávána zaměstnanci ze mzdy, tj. 6,5 %, další část, 25 % (21,5 % důchodové pojištění, 2,3 % nemocenské pojištění, 1,2 % příspěvek na státní politiku zaměstnanosti) hradí zaměstnavatel ze svých zdrojů a tato část vstupuje do tzv. superhrubé mzdy, která je základem daně z příjmů ze závislé činnosti. Celková sazba je stanovena jako 31,5 % a celkové pojistné činí 4 725 Kč.

Zaměstnavatel paní Anežce srazí ze mzdy 975 Kč ($15\,000 \cdot 0,065$), tato částka je odvodem na důchodové pojištění a zvyšuje tak budoucí starobní důchod nebo případně další dávky poskytované z tohoto pojištění. Druhá část hrazena zaměstnavatelem, tedy 3 750 Kč ($15\,000 \cdot 0,25$), se skládá z důchodového pojištění, nemocenského pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Z částky 3 750 Kč je částka 3 225 Kč odvodem na důchodové pojištění a částka 345 Kč odvodem nemocenského pojištění.

Celkovou částku 4 725 Kč je povinen zaměstnavatel uhradit v době od 1. do 20. dne následujícího měsíce. Při neměnné výši mzdy paní Anežky je roční úhrn pojistného 56 700 Kč.

4.3.2. Zdravotní pojištění

Zdravotní pojištění je rovněž počítáno z měsíčního hrubého příjmu. Sazba pojistného je stanovena pro všechny poplatníky na 13,5 %. Zaměstnanci odvádějí z této sazby pouze jednu třetinu (tj. 4,5 %), která jim je sražena ze mzdy. Zbylé dvě třetiny (9 %) hradí zaměstnavatel. V případě paní Anežky činí pojistné 2 025 Kč. Tuto částku je povinen zaměstnavatel uhradit příslušné zdravotní pojišťovně, tedy VZP, a to od 1. do 20. dne následujícího měsíce. Částka 675 Kč (4,5 %) je sražena ze mzdy, část připadající na zaměstnavatele, tj. 1 350 Kč, spolu s částí sociálního pojištění, hrazenou zaměstnavatelem, navyšuje hrubou mzdu a zvyšuje tak základ daně z příjmů. Celková roční výše odvodů zdravotního pojištění za paní Anežku činí 24 300 Kč.

4.4. Výpočet pojistného u dohod konaných mimo pracovní poměr

V následujícím příkladu budou porovnány dohody konané mimo pracovního poměr z hlediska zdravotního a sociálního pojištění. Jedná se o dohodu o provedení práce a dohodu o pracovní činnosti.

Jan Novák, student, pracuje o letních prázdninách na dohodu o provedení práce jako pomocník ve stánku rychlého občerstvení. Dohoda byla uzavřena na maximální možnou dobu, tedy 300 odpracovaných hodin za rok. Sjednaná hodinová mzda činila 80 Kč. V měsíci červenci Jan odpracoval 95 hodin. Jeho hrubá měsíční mzda tedy činila 7 600 Kč. Výše příjmů nedosáhla částky 10 000 Kč, která je důležitá pro odvody zdravotního a sociálního pojištění a také pro stanovení daně z příjmů. Za měsíc červenec tedy zaměstnavatel nebude odvádět pojistné ani daň z příjmů a čistá mzda Jana Nováka bude ve výši jeho hrubé mzdy, tedy 7 600 Kč. V měsíci srpnu Jan odpracoval 130 hodin. Hrubá mzda za měsíc srpen činila 10 400 Kč. Tato částka již překročila limit 10 000 Kč, tudíž je zaměstnavatel povinen odvést pojistné a také daň z příjmů jako za zaměstnance pracujícího na hlavní pracovní poměr na základě pracovní smlouvy. Za měsíc srpen zaměstnavatel odvede pojistné z částky 10 400 Kč. Výše sociálního pojištění činí celkově 3 276 Kč. Část pojistného, 25 % z hrubé mzdy tj. 2 600 Kč, hradí zaměstnavatel ze svých zdrojů. Druhá část, 6,5 % z hrubé mzdy tj. 676 Kč, je sražená zaměstnanci ze mzdy. Zdravotní pojištění hrazené zaměstnavatelem činí 936 Kč a vypočte se jako 9 % z hrubé mzdy zaměstnance. Zbylo část, tedy 4,5 % z hrubé mzdy, sráží zaměstnavatel svému zaměstnanci ze mzdy. Tato částka činí 468 Kč. Celkem bude tedy na zdravotní pojištění odvedeno 1 404 Kč.

Později se Jan Novák rozhodl pro práci na zkrácený úvazek v prodejně elektra. Uzavřel zde dohodu o pracovní činnosti. Týdenní pracovní doba byla stanovena v maximální míře 20 hodin. Do práce nastoupil koncem měsíce října a za tento měsíc získal mzdu ve výši 2 000 Kč. Jelikož tato částka je nižší než minimální příjem pro výpočet pojistného, který je stanoven ve výši 2 500 Kč, nebude za tento měsíc pojistné odvedeno. Zaměstnavatel tedy vyplatí celou mzdu ve výši 2 000 Kč. V dalším měsíci činila hrubá mzda 7 500 Kč. Z této částky již zaměstnavatel strhává 4,5 % tj. 338 Kč na zdravotní pojištění a 6,5 % tj. 488 Kč na sociální pojištění. Dále má zaměstnavatel povinnost uhradit částky 1 875 Kč a 675 Kč ze svých zdrojů.

4.5. Shrnutí výsledků

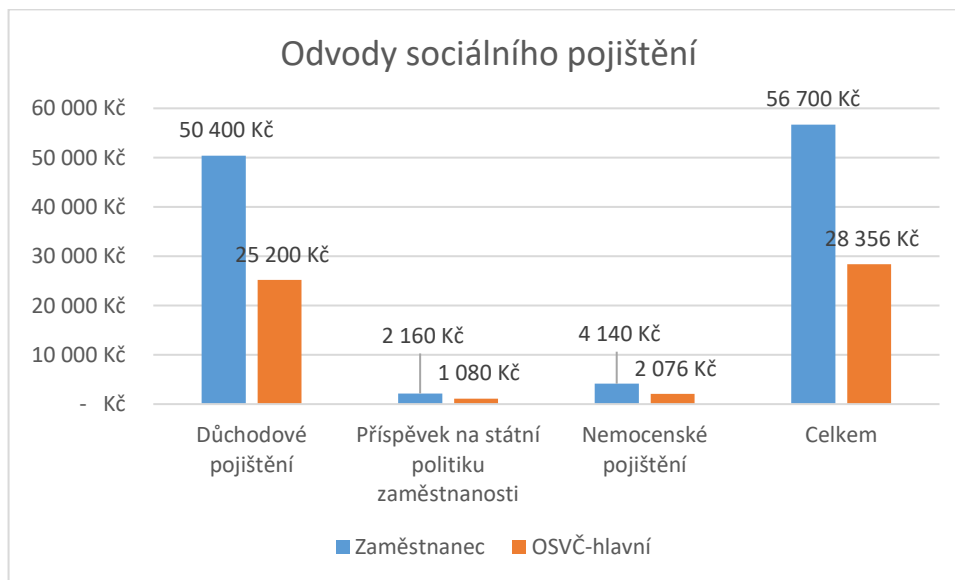
V této kapitole je porovnáno finanční zatížení odvody sociálního a zdravotního pojištění u zaměstnance činného na hlavní pracovní poměr a u osoby samostatně výdělečně činné. Pro srovnání odvodů u jednotlivých skupin poplatníků byl u zaměstnance použit součet měsíčních odvodů za celý rok. Při konstantní měsíční mzdě 15 000 Kč dosáhl zaměstnanec za celý rok příjmu ve výši 180 000 Kč. Tato částka je shodná se základem daně u OSVČ vykonávající hlavní činnost. V tabulce č. 4.1 je uvedena výše odvodů do jednotlivých složek sociálního pojištění za každého poplatníka. Pro lepší znázornění rozdílu ve výši odvodů je v obrázku 4.1 zobrazen graf celkových odvodů za zaměstnance a za OSVČ vykonávající hlavní činnost.

Tab. 4.1 Výše odvodů sociálního pojištění u vybraných poplatníků

	Zaměstnanec	Zaměstnavatel	OSVČ-hlavní činnost
Důchodové pojištění	11 700 Kč	38 700 Kč	25 200 Kč
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	/	2 160 Kč	1 080 Kč
Nemocenské pojištění	/	4 140 Kč	2 076 Kč
Celkem	56 700 Kč		28 356 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Obr. 4.1 Výše odvodů sociálního pojištění u vybraných poplatníků

Zdroj: vlastní zpracování

Zaměstnanec z celkové částky 56 700 Kč zaplatil pouze 11 700 Kč. Převážná většina, tj. 45 000 Kč, je odváděna ze zdrojů zaměstnavatele. Z toho vyplývá, že pracovní síla je pro zaměstnavatele velmi nákladná. Z tabulky je patrné, že celkové

odvody zaměstnance přesahují odvody OSVČ o necelý dvojnásobek. To je způsobeno rozdílným stanovením vyměřovacích základů u obou poplatníků. Zaměstnanci mají jako VZ stanovený svůj měsíční příjem, u OSVČ je to pouze polovina základu daně. OSVČ vykonávající vedlejší činnost, jejíž odvody jsou počítány v kapitole 4.2, není v tabulce, ani v grafu uvedena, jelikož její základ daně nedosáhl rozhodné částky, a proto nemusela odvádět sociální pojištění a ušetřila tak více peněžních prostředků. Na druhou stranu bude tato OSVČ, při stávajících podmínkách, pobírat nižší starobní důchod než zbylí dva poplatníci. Naopak nejvyšší starobní důchod by v budoucnu obdržela zaměstnaná osoba. U nemocenského pojištění je na tom zaměstnanec také nejlépe, jelikož nemocenské pojištění je hrazeno zaměstnavatelem a v případě dočasné pracovní neschopnosti získává zaměstnanec náhradu mzdy již od 3. dne, vyplacené dávky poté od 15. dne. OSVČ prvních 14 dnů pracovní neschopnosti neobdrží náhradu mzdy, a tedy jí neplyne žádný příjem. Nárok na dávky nemocenského pojištění ji vzniká také až od 15. dne.

Tab. 4.2 Zdravotní pojištění u vybraných osob

	Zaměstnanec	Zaměstnavatel	OSVČ-hlavní	OSVČ-vedlejší
Zdravotní pojištění	8 100 Kč	16 200 Kč	22 868 Kč	8 775 Kč
Celkem	24 300 Kč		22 868 Kč	8 775 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

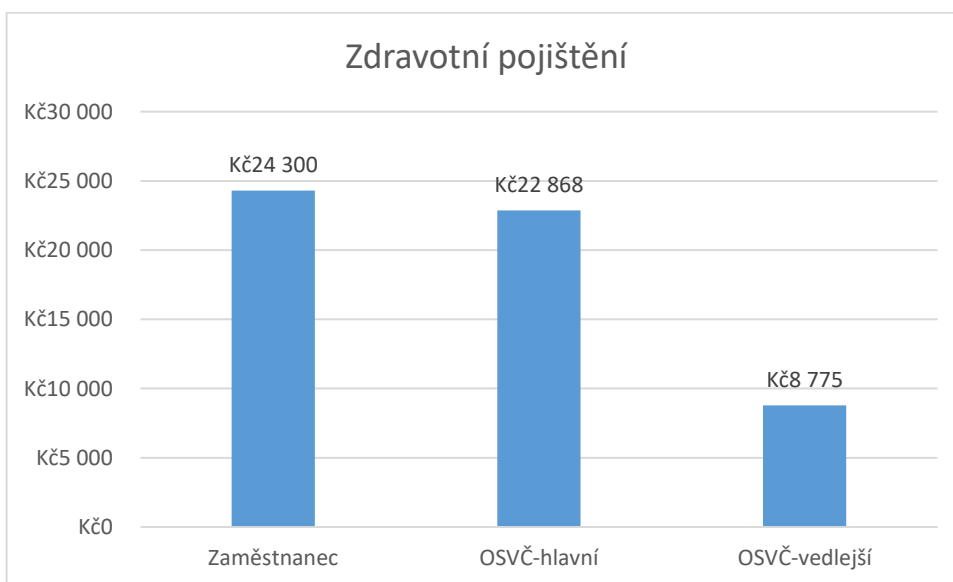
Zdravotní pojištění se vypočte jako 13,5 % z vyměřovacího základu. Sazba pojistného je pro všechny poplatníky stejná, zatímco VZ je odlišný. U zaměstnance je jako VZ stanoven jeho měsíční příjem u OSVČ je to 50 % základu daně. V našem případě se u příkladů OSVČ využil stanovený minimální VZ a skutečný základ daně.

V tabulce 4.2 je uvedena výše pojistného všech tří porovnávaných poplatníků. Za zaměstnance bylo celkově odvedeno 24 300 Kč, z toho 8 100 Kč bylo zaměstnanci sraženo ze mzdy, zbytek, tj. 16 200 Kč, hradil zaměstnavatel. Z tabulky lze vypočítat, že zaměstnavatel odvádí dvojnásobně vyšší částku než zaměstnanec. Toto je způsobeno rozdělením sazby 13,5 % na 4,5 %, tato část připadá na zaměstnance, a 9 % hrazených zaměstnavatelem. OSVČ vykonávající hlavní činnost z pohledu sociálního pojištění odvedla na zdravotním pojištění 22 868 Kč. Rozdíl mezi celkovým pojistným za zaměstnance a OSVČ vykonávající hlavní činnost vznikl z důvodu odlišných vyměřovacích základů. Zaměstnanec vypočítal pojistné ze svých skutečných příjmů, zatímco OSVČ počítala s minimálním VZ, jelikož vypočtený VZ byl nižší než

minimum. Zaměstnanec tedy použil částku 180 000 Kč, OSVČ částku 169 392 Kč. Pokud by tedy zaměstnanec dosáhl nižšího ročního příjmu, než je stanovený minimální VZ pro OSVČ, odvedl by na zdravotním pojištění méně. OSVČ vykonávající vedlejší činnost z pohledu sociálního pojištění byla pro účely zdravotního pojištění považována za osobu, pro kterou neplatí minimální VZ, a proto odváděla pojistné ze svého skutečného základu daně, tedy z částky 65 000 Kč.

Pomocí grafu na obrázku 4.2 je lépe znázorněna rozdílná výše pojistného u jednotlivých poplatníků. Nejvíce na zdravotní pojištění odvedla zaměstnaná osoba, nejméně pak OSVČ, pro kterou neplatí stanovený minimální vyměřovací základ (tj. OSVČ-vedlejší).

Obr. 1.2 Výše zdravotního pojištění jednotlivých poplatníků

Zdroj: vlastní zpracování

V případě zdravotního pojištění vyšší odvody nijak neovlivní budoucnost daného poplatníka, jelikož je zdravotní péče poskytována všem pojištěncům ve stejné úrovni, bez ohledu na výši příjmů a z nich placeného pojistného. Jako příklad lze uvést operaci, která bude provedena OSVČ (na pojistném odvedeno 8 775 Kč) stejně kvalitně jako zaměstnanci, který odvedl na zdravotním pojištění o necelý trojnásobek vyšší částku (odvedeno 24 300 Kč).

5. Závěr

Sociální pojištění je jednou ze složek systému sociálního zabezpečení. Slouží státu k tzv. přerozdělovací politice, tedy získání peněžních prostředků od skupiny občanů k vyplácení dávek občanům, jejichž život byl ovlivněn nepříznivou sociální situací. Sociální pojištění tak ovlivňuje život každého občana. Zákon ukládá povinnost odvádět část peněžních prostředků České správě sociálního zabezpečení, která má za úkol nejen tyto odvody kontrolovat, ale také vyplácet patřičné dávky. Veřejné zdravotní pojištění také zasahuje do života všech občanů, jelikož je z něj hrazena zdravotní péče, kterou pro svůj život potřebuje opravdu každý. Zdravotní péče je hrazena z vybraných povinných odvodů prostřednictvím sedmi zdravotních pojišťoven.

Cílem této bakalářské práce bylo charakterizovat dvě vybrané skupiny poplatníků zdravotního a sociálního pojištění a následně porovnat výši odvodů těchto poplatníků. Vybranými porovnávanými skupinami byli zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné.

Práce byla zpracována do pěti kapitol. Ve druhé kapitole byly charakterizovány dvě skupiny poplatníků sociálního a zdravotního pojištění, a to zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné. Byly zde uvedeny základní právní předpisy vstupující do pracovněprávního vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, ale také zákony ovlivňující činnost OSVČ. Dále byly popsány typy podnikání a rozdíly mezi vedením daňové evidence a podvojného účetnictví.

Ve třetí kapitole byla provedena analýza sociálního a zdravotního pojištění v České republice. Bylo zde uvedeno členění sociálního zabezpečení a jednotlivé subsystémy sociálního pojištění. Dále zde byly popsány OSVČ a zaměstnanci z hlediska sociálního pojištění a také rozdělení na OSVČ vykonávající hlavní a vedlejší výdělečnou činnost. Zdravotní pojištění a odlišnosti u vybraných poplatníků byly probírány v závěru kapitoly.

Následující kapitola byla zaměřena na praktickou aplikaci teoretických poznatků uvedených v předešlých kapitolách. Bylo zde vypočítáno pojistné u tří subjektů, a to u OSVČ vykonávající hlavní činnost, OSVČ vykonávající vedlejší činnost a také u zaměstnance. U všech subjektů byly uvedeny povinnosti týkající se odvodů, dále pak u OSVČ výše záloh a u zaměstnance rozdělení pojistného na část připadající

zaměstnavateli a část sraženou ze mzdy. Zjištěné výsledky byly v závěru kapitoly shrnuty v tabulkách a grafech pro větší vypovídací schopnost a lepší přehlednost.

Při porovnání výsledků bylo zjištěno, že u sociálního pojištění je na tom z hlediska úspory peněžních prostředků nejlépe OSVČ vykonávající vedlejší činnost, jelikož pokud nedosáhne rozhodné částky, neodvádí pojistné vůbec. Naopak nejvíce je odvedeno za zaměstnance, avšak převážnou většinu odvádí ze svých zdrojů zaměstnavatel. Navíc jsou tyto vysoké odvody v budoucnu kompenzovány např. vyšším starobním důchodem. OSVČ má však možnost stanovit si vyšší vyměřovací základ, ze kterého odvádí pojistné a může tak zvýšením odvodů dosáhnout v budoucnu vyšších dávek. U nemocenského pojištění je to obdobné. Za zaměstnance toto pojistné hradí zaměstnavatel a OSVČ má možnost zvolit si svůj vyměřovací základ. Vyplácení dávek je u obou poplatníků stejné, a to od 15. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Zaměstnanci však od 3. dne náleží náhrada mzdy vyplácená zaměstnavatelem. U zdravotního pojištění odpadá výhoda OSVČ stanovit si vyšší vyměřovací základ, jelikož zdravotní péče je poskytována všem stejnou měrou, bez ohledu na výši odvedeného pojistného. Z důvodu vysokého minimálního vyměřovacího základu OSVČ jsou zvýhodněni zaměstnanci s ročními příjmy nižšími než tento VZ. Dále jsou zvýhodněny OSVČ, pro které neplatí minimální vyměřovací základ. Toto však platí jen pro velmi omezený výčet osob.

Závěrem nelze říci, který poplatník má výhodnější postavení. Výhoda OSVČ, zvolit si vyšší vyměřovací základ a získat vyšší dávky, je totiž znehodnocena větší administrativní náročností a ohlašovacími povinnostmi, za které v případě zaměstnance nese odpovědnost zaměstnavatel. Každý musí tedy sám zvážit, zda se stát zaměstnancem či OSVČ.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

ČERVINKA, Tomáš. *Zdravotní pojištění 2016: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ: s komentářem a příklady*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2016. ISBN 978-80-7263-999-1.

HAKALOVÁ, Jana a Yveta PŠENKOVÁ. *Daňová evidence: teorie a praxe*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-239-9.

PILÁTOVÁ, Jana. *Daňová evidence: komplexní řešení problematiky daňové evidence pro OSVČ*. 11. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2016. ISBN 978-80-7554-020-1.

ŠTANGOVÁ, Věra a Roman LANG. *Právo na sociální zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-700-9.

ŠTĚPÁNOVÁ, Silvie. *Zakládáme a provozujeme živnost: podnikání podle Živnostenského zákona + CD [CD-ROM]*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1735-4.

ŠUBRT, Bořivoj, Zdeňka LEIBLOVÁ, Věra PŘÍHODOVÁ, et al. *Abeceda mzdové účetní 2018*. 28. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2018. ISBN 978-80-7554-117-8.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných: s komentářem a příklady*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2018. ISBN 978-80-7554-127-7.

Elektronické zdroje

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání. [online] [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-455>

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. [online] [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojisteni-osvc/platba-pojistneho/pojistne-na-duchodove-pojisteni.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojisteni-osvc/druhy-svc/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf

Zákon č.589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. [online]. [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-589>

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/KvalitaABezpeci/obsah/verejne-zdravotni-pojisteni-v-cr_3347_29.html

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/novy-zakon-o-nemocenskem-pojisteni/jak-postupuje-zamestnavatel.htm>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. [online]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/sydney/cz/konzularni_informace/ostatni_informace/informace_o_zdravotnim_pojisteni_v_cr.html

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-48>

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. [online]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187>

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155#cast4-hlava1>

Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství. [online]. [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-252>

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: [http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Cestovni-ruch/Pravo-Legislativa/Prehled-platnych-pravnich-predpisu-\(1\)/Pravidla-pro-volny-pohyb-pruvodcovskych-a-dopr/Socialni-a-zdravotni-pojisteni](http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Cestovni-ruch/Pravo-Legislativa/Prehled-platnych-pravnich-predpisu-(1)/Pravidla-pro-volny-pohyb-pruvodcovskych-a-dopr/Socialni-a-zdravotni-pojisteni)

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví. [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-563>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/F1C1E696-446A-4EA8-8571-4D5599FB4E95/0/OSVC_2017defverze.pdf

VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA. [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://prod-publicweb-media.azureedge.net/media/Default/dokumenty/formulare/platci/tiskopisy-pro-zamestnavatele-prehled-o-platbe-pojistneho-zamestnavatele-verze-2-pdf-51-kb.pdf>

VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA. [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: https://prod-publicweb-media.azureedge.net/media/Default/dokumenty/formulare/platci/osvc_2017_v1.0_vzp_web.pdf

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojisteni-osvc/platba-pojistneho/vyse-minimalnich-vymerovacich-zakladu-osob-samostatne-vydelecne-cinnych-od-roku-1990.htm>

VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA. [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/osvc/vymerovaci-zaklad-a-vypocet-pojistneho/jaky-je-minimalni-vymerovaci-zaklad>

Seznam zkratk

DP – daňové přiznání

DPČ – dohoda o pracovní činnosti

DPN – dočasná pracovní neschopnost

DPP – dohoda o provedení práce

DPŘ (ZDP) – zákon o daních z příjmů

DVZ – denní vyměřovací základ

HM – hrubá mzda

OBZP – osoba bez zdanitelných příjmů

OSSZ – okresní správa sociálního zabezpečení

OR – obchodní rejstřík

OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná

SVČ – samostatná výdělečná činnost

VZ – vyměřovací základ

ZD – základ daně

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 11.5.2018

.....
Jan Josefus

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Přehled o příjmech a výdajích OSVČ za rok 2017 (OSSZ)

Příloha č. 2 – Přehled o příjmech a výdajích OSVČ za rok 2017 (VZP)

Příloha č. 3 – Přehled o platbě pojistného zaměstnavatele